

1926

ΑΡΧΗ

Π
X

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ
ΦΥΛΛΑΔΙΟ Ι (X) V

№ 14⁰⁰

PA

= ΑΡΓΩ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ ΑΦΗΡΩΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΗΛΙΑΣ ΓΚΑΝΟΥΑΝΗΣ

Θ. ΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. ΒΑΣΙΛΑΣ

Μ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΠΟΥΛΥΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

ΗΛΙΑΣ ΧΑΤΖΗΝΑΙΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ :

ΣΚΕΦΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ - ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ -
ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ.

ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ ΑΦΗΡΩΜΕΝΟ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΟ "ΣΚΛΗΡΟΙ ΚΑΙ ΔΕΙΛΟΙ ΣΤΙΧΟΙ"

ΤΑ ΧΑΔΙΑ

Τὰ χέρια στὰ χέρια,
πουλιά στη φωλιά,
δροσιάς καλοκαίρια
καὶ μάννας φιλιὰ.

Τὰ χέρια στὰ πόδια,
στὰ ἡλύσια τὸ κάμα,
τὰ χὰδια στὰ ξόδια,
ἢ ἀνάσταση, θᾶμα.

Στὰ πόδια, στὰ χέρια
τὰ χὰδια, τὰ χὰδια,
καίμοι μεσημέρια,
καὶ γλύκες κοπάδια.

Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ Η ΜΟΙΡΑ..

Ἡ φύση καὶ ἡ μοῖρα,
μητέρες, θεοί.
Ὑμνεῖτε τους, Λύρα,
ἀνοῖχτε τους, ναοί !

Μακρὰ τους ἡ ζωὴ,
γλυστρήματ' ἀσκήμια.
Μακρὰ σας, θεοί,
τ' ἀκέρια, - συντρίμμια.

Πάντα ἴδια, ψυχὴ,
νὰ ζῆς, πέτρα, κῦμα,
γυφτιά, προσευχή,
ἀγνή καὶ στοῦ κρῖμα.

Νὰ ζῆς, μακαρία,
ὀρμὴ, πόθος, κρίση,
τριπλὴ μιὰ λατρεία
στὴ μοῖρα, στὴ φύση.

ΠΑΝΤΑ ΩΡΑΙΑ

Ἡ δουλειὰ καὶ τὸ σπίτι
σὲ στενεύαν, ἀργήτρα.
Σὲ καμὸ καταλύτη
βαριὰ πλήρωσες λύτρα.

Χρέος δὲ σὲ σκλαβώνει,
τῆς ἀγάπης πιά ξένη,
καὶ ἡ πορφύρα σου λιώνει
στὰ σκυλιὰ πεταμένη.

Μὰ εἶσαι ὦραία, πάντα ὦραία,
βαρεμὸς εἶτε ὀρμὴ,
μιᾶς ξωτικιάς ἰδέα
σὲ μάραρο κορμί.

ΤΥΧΗ ΜΙΑ ΜΑΣ ΓΕΝΝΗΣΕ.. ΠΑΝΤΑ ΟΡΑΙΣ

Τύχη μιὰ μᾶς γέννησε,
μᾶς πέταξε σὲ δρόμο
τὸν καθένα χωριστὸ
κάτου ἀπ' τὸν ἴδιο νόμο.

Καὶ σὰ νὰ θελε μ' ἐμᾶς
θεικὰ νὰ παίξει, ἀκόμη
σ' ἐσὲ δίνει ἀντὸς καρδιά,
σ' ἐμὲ γυναίκα γνώμη.

Κ' ἔτσι ὀχτὸς τοῦ καθενὸς
τὸ ἴδιο του τὸ γένος,
ὀργὴ ἐσὺ τοῦ θηλυκοῦ,
τοῦ ἀντρίκειου ἐγὼ ὁ στυσμένος.

ΟΙ ΨΥΧΕΣ ΠΟΥ ΕΝΤΟΣ ΜΟΥ ΒΛΕΠΕΙΣ.. ΟΣΟ

Οἱ ψυχὲς πὺ ἐντὸς μου βλέπεις
νὰ μοῦ κυβερνᾶν τὸ νοῦ,
τοῦ ρυθμοῦ ἢ ψυχῆ καὶ τοῦ ὕψους
καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ξεπεσμοῦ,

τὸ φτερό, τὸ κῦμα, ἡ κίμπια,
τ' ὄνειρο ποῦ τραγουδεῖ,
τὸ τετράποδο ἀπ' τῆς Κίρκης
καμωμένο τὸ ραβδί,

μὴ θελήσης νὰ χωρίσης
τὴν κατάρα ἀπ' τὴν εὐχή,
ἓνα σφιχταγκάλισμα εἶναι,
μιὰ ἡ ψυχὴ,

ἓνα σφιχταγκάλισμα εἶναι
ποῦ μὲ ζῆ.

ΟΣΟ ΠΑΩ...

Όσο πάω, τόσο τ' άλλα
και τ' ἄμοιαστα μου γίνονται ἴδια,
βαθειά σὰ θάλασσα εἶν' ἡ στάλα,
γιὰ Πίνδαρους ἀγῶνες Ὀλυμπιακοὶ

μιᾶς γάτας τὰ παιγνίδια·
σὰν τὴν ἀντάρτισσα ἁρμονία τὴ φρυγικὴ
τοῦ ἀτσίγγανου ὁ ζουρνὰς γιομίζει τὸν ἄερα
κάποιου ζητιάνου εἶν' ἡ φλογέρα
μπετόβεια μουσικὴ.

Προσφυγοπούλα ἁρμενοπούλα ἀκάθαρτη,
ζῆς τὸν Ἑρμῆ τοῦ Πραξιτέλη,
τὰ ἐνδόμυχά μου εἶναι Πεντέλη
καὶ οἱ στοχασμοὶ τους μάρμαρα

καὶ καρτεροῦν τὰ χέρια τοῦ τεχνίτη
γιὰ νὰ σκαλίση ἀπάνου τοὺς θεούς.
Μιά πολιτεία καὶ μὲ λαοὺς καὶ μὲ ναοὺς
ἡ κάλογερικὴ μου σκῆτη.

Η ΤΙΤΑΝΙΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ

Τ' ἀηδόνια ἄς φύγαν, ἡ ἀνοιξὴ μετὰ σου.
Ἡ ξένη, ἡ βεργολίγερη λατάνια
σὰ νὰ τὸ τραγουδᾷ τ' ἀνάστημά σου,
στά ψαρᾶκια χρυσὰ τὰ συντριβάνια

τῆς στέρνας ψιθυρίζουν τ' ὄνομά σου,
οἱ μυρτοῦλες, τὰ γέρικα πλατάνια,
—φύλλο δὲ σειέται—ἀκοῦν τὸ μίλημά σου
καὶ τῆς λεύκας ἠλόρθη ἡ περηφάνια

σὰ νὰ θέλῃ νὰ λυγιστῆ μπροστά σου.
Τὰ ρόδα καὶ τὰ πιὸ φτωχὰ βοτάνια
μὲ μαγικὰ ὅμοια δένεις τὰ γαϊτάνια,
τὸ καρτερεῖ σὰν τὴ δροσοῦλα οὐράνια

τὸ χορτάρι τ' ἀλαφροπάτημά σου.
Στὴ γαλανὴ ὄνειρόθρεφτη ματιά σου
χαράζει μιὰ Σαιξπηρικὴ Τιτάνια.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΑΣΤΡΟ

Αγγάντια στο παράθυρό μου, έσπερινό φεγγάρι,
δέν έρχεσαι όπως πρώτα να σταθής
για να μπής ύστερα στο ξεμμικό κελλί και να σε πάρη
να γύρης μέσα του και να φωταπλωθής.

Στο θησαυρό του Σύμπαντος, φεγγάρι, άχνο μαργαριτάρι,
και σ' άλλην ώρα άλλων ψυχών κορώνες να στολίσης πώς,
γιτυπās με τες άχτίδες σου, στα χέρια σου σά να κρατās
άπο τον Έρωτα παρμένο τὸ δοξάρι.

Άγγάντια στο παράθυρό μου κ' οί ούρανοί σκοταδεροί
την άπουσία σου σαν τὸ θάνατο πενθοῦνε.
Καλότυχοι που άγὰ τή νύχτα ή προς τὸν ὄρθρο ὅσοι μπορεί
με τὰ πλανέματά σου να μεθοῦνε.

Μά νά! Μιά φλόγα φλόγισε τὸν οὔρανο που τὸ φεγγάρι
σάμπως να τὸν ἐδρόσιζε καθὼς τὸν πέραγε άπαλά.
Στοῦ φεγγαριοῦ τὸν τόπο ένα άστρο, άπρόσκλητη μιὰ χάρη,
συμμαζεμένη, ασκόρπιστη, σιθυλλική, κτὶ με τραβᾷ.

Ἐν ἄστρο με ὄνομα ποῦ τὸ ξεχνῶ, τί δὲν τὸ θέλω.
—Πύρινο ἀστέρι, ἀνώνυμο στὴν ποίηση γύρισε καὶ ζῆσε,
σὲ πλάση ποῦ εἶμαι ἀνήμπορος γιὰ νὰ τὴν πῶ ἀνατέλλω,
δὲν κατεβλίνεις πρὸς ἐμὲ σὰν τὸ φεγγάρι, θὰ εἶσαι

κάποια οὐρανοκρατόρισα φωτιά, καὶ, βράξεις, λυώνεις,
μπάζεις
καὶ ὑψώνεις πρὸς τ' ἀπέραντα καὶ τὰ χαώδικα, καὶ δίχως,
μιλώντας, καὶ σὰν τὰ ὄνειρα ρομαντικὰ νὰ συνταράξεις
σὰν ἄχυτο σκοῦσμα τοῦ Ἰῶβ φέγγεις καὶ σὰν τοῦ Αἰσχύλου
στίχος.

Καὶ σκοτιδιάζουν πιὸ πολὺ τὰ οὐράνια δλόγουρά σου,
μπορεῖ, γιὰ νὰ φιντάξεις σου λαμπρότερη ἢ φεγγοδολιά,
τοῦ φεγγαριοῦ τοῦ ἐρωτικοῦ γλυκὰ τὰ θηλυκὰ φιλιὰ
Φωτιά, γιὰ τὸ θρησκευτικὸ λατῆρισμα, τὸ ξάφνισμά σου.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ:

ΕΚΑΤΟ ΦΩΝΕΣ

(ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

Μιά άπ τις συλλογές του Παλαμά που περισσότερο πλαισιώνουν τον ποιητικό του κόσμο είναι και η «*Ασάλευτη Ζωή*» προπαντός το *ιντερμέδιο* της συλλογής: «*Οι Έκατο Φωνές*.» Εκεί μέσα, συμπυκνώνονται ένδεικτικώτερα οι πολλαπλές διαθέσεις, οι φευγαλαίτες ιδέες και σκέψεις, που γεννιούνται στην ψυχή του ποιητή από κάθε χτυπητή και έντονη παράσταση....

Σάν την *άνησυχη* επιφάνεια μιās λίμνης, που την αναταράζουν οι αΐρες, μοιάζει και η ψυχή μας. Όλα παίρνουν την κίνηση και το σχήμα της στιγμής. Χιλιάδες χρώματα *έναλλάσσονται* σχηματίζοντας *έντυπώσεις* άπειρες, σε τρόπο ώστε, ενώ η *μιά*, άμεσα και χωρίς αναβολή, διαδέχεται την *άλλη*, το *υποκείμενο* της αντίληψης μένει πάντα *ένιαίο* και *μοναδικό*.

Η *ανάγκη* που φέρνει την *επιθυμιά*, ο *πόθος* και ο *πόνος* των *όποιων* είμεθα *σλάβοι*, *αποκρυσταλλώνουν* μέσα μας *μυριάδες* *εικόνας* και *συναισθήματα*. Στις *έξωτερικές* *επιδράσεις* και *στη* *γεννέτιρα* *Επιθυμιά*, *στην* *επιθυμιά* *εκείνη*, που είναι *σαν* *μιά* *απόρροια* της *τυφλής* *Βούλησης*, του *πρώτου* *ΐσως* και *αρχέγονου* *αιτιατού* *όλης* της *Πλάσης*, *οφείλεται* το *πολύμερο* και το *προσωρινότατο* *αποκρυστάλλωμα* των *εικόνων* και *συναισθημάτων* που *αποτελούν* τον *ψυχικό* μας *κόσμο*. Ο *κόσμος* όμως αυτός *δεν* *πηγάζει* μόνο *άπ* τα *στοιχεία* αυτά, *παρά* *οφείλεται* σε *ιδιότητες*, *των* *όποιων* *ναί* *μην* *ή* *λειτούργεια* *είναι* *άνεξιχνίαστη*, όμως το *αποτελεσμα* είναι *γνωστότατο*. Σε *ποιά* *άμέτρητα* *βάθη* *π. χ.*, σε *ποιά* *σκοτεινή* *άβυσσο*, *καταποντίζονται* τα *πλήθη* των *παραστάσεων*, ώστε να *μένουν* *ένιελως* *θαμμένα* στην *άγκαλιά* της *Λήθης*; Και σε

ποιά *κατόπιν* *μυστηριώδικη* *δύναμη* *οφείλεται* το *κατόρθωμα* της *Μνήμης*; *Αυτά* *είναι* *αίνιγματα* *άλλα* *είναι* *όμως* *γνωστότατο* *ότι* *οι* *έξφασίες* *αυτές* *τροποποιούν* *κατά* *πολύ* το *περιεχόμενο* της *συνείδησης* μας. *Επόμενο* *είναι* *τώρα* *μιά* *τέτοια* *ψυχική* *κατάσταση* να *κατοπτρίζεται* *στη* *Λογοτεχνία* και *ειδικά* *στην* *Ποίηση*, *γιατί* *αυτή* *είναι* το *κάτοπτρο* τόσο του *αίσθήματος* όσο και της *Σκέψης*. Όμως, το *πολυσύνθετο* της *Ποίησης* *δεν* *είναι* *αυθαίρετο*. *Ανταποκρίνεται* *πρός* τον *ψυχικό* *μικρόκοσμο* και, *ανάλογα* *πρός* αυτόν, *πρέπει* να *μοιάζει* με *μωσαϊκό*. Τα *διάφορα* και *ποικίλλα* *μέρη* *έχουν* *σχέση* και *ανάλογια* *ανάμεταξύ* τους, ώστε *μπορεί* *κινείς* να *διακρίνει* *μιά* *συνιστώσα* *γραμμική*, *άπαράλλαχτα* *δπως* *σε* *το* *μωσαϊκό*, *όπου*, *πάνω* *από* *τους* *χρωματισμένους* *κύβους*, *βλέπουμε* *μιά* *και* *ένιαία* *εικόνα*. *Κατά* *συνέπεια*, και *στις* «*Έκατο φωνές*» να *όσο* *έξωρη* και *είναι* *ή* *κάθε* *μιά* *τους*, *όσο* και να *βγαίνει* *άπό* *διάφορες* *ψυχικές* *διαθέσεις*, *πρέπει* να *ένυπάρχει* *μιά* *όλοκληρωτική* *ένότης*, *άφου* *το* *άτομο* *που* *τις* *μιλεί* *είναι* *ένα* *και* *μοναδικό*. Και *αυτό* *θα* *είναι* το *σπουδαιότερο* *κριτήριο*.

✱

Σάν το *ρεϋμα* *δομητικού* *χειμάρρου* που *δεν* *γνωρίζει* *φραγμούς*, που *πότε* *χύνεται* *σαν* *καταρράκτης*, *γεμίζοντας* *την* *ατμόσφαιρα* *άπ'* το *έντατικώτερο* *βούϊσμα*, *πότε* *άπλώνεται* *άπαλά* *σε* *χλοερής* *κοιλιάδας* *τους* *κόλπους*, *πότε* *έξαφανίζεται* *μέσα* *σε* *πυκνωμένα* *δάση*, *για* να *διαγράψει* *κατόπι* *μιά* *ταινία* *σαν* *άπό* *άσημι*, *έτσι* και *ή* *διάθεση* του *ποιητή* *ξεσπά* και *πότε* *χύνεται* *άπό* τα *ύψη* της *Σκέψης* *σαν* *καταρράκτης*, *γεμίζοντας* *την* *ψυχή* *μας* *άπ'* το *έντατικώτερο* *αίσθημα*, *πότε* *οραματίζεται* *άπλές* και *φωτεινές* *οπτασίες*, *πότε* *μιλεί* *θαμπά* και *άκατάληπτα*, *για* να *ξεχυθεί* *κατόπιν* *σε* *ψιθύρισμα* *άρμονίας* και *γαλήνης*....

✱

«*Η* *ψυχή!*... *Τι* *είναι* *άραγε* *όλοκληρη* *ή* *Πλάση*, *όλοκληρο* το *Σύμπαν* *πια* *ένα* *ψυχικό* *φαινόμενο*; *Βάθη* *άμέτρητα* *που* *περικλείουν* *τον* *άπειρο* *Κόσμο!* *Βάθη* *άβυσσου* *χωρίς* *πυθμένα* *που* *δίνουν* *ζωή* και *γέννηση* *σε* *ανάριθμα* *δημιουργήματα!*... *Είναι* *ύλη!*... *Είναι* *πνεύμα* *ή* *δύναμη!*... *Και* *ποιά* *είναι* *αυτή* *ή* *δύναμη*, *ή* *Είμαρμένη* *αυτή!* *ποιός* *είναι* *αυτός* *ο* *γχορμός*, *που* *χάσκει* *μέσα* *μας*, *ποιός* *είναι* *αυτός* *ο* *μαύρος* *Νόμος*; *Θεσπέσια* *τα* *λόγια*

τῶν Πλατῶνων, ἀληθοφανεῖς οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν Ὑλιστῶν, ἀλλὰ ποῖος μπορεῖ, ἢ θὰ μπορέσει νὰ ξεδιαλύνει τὸ Μυστήριον; Ἀπὸ αὐτὴν ἀρχίζει καὶ σαυτὴν τελειώνει τὸ πᾶν εἶναι Θεός, εἶναι ὅμως σύγχρονα καὶ τὸ πειθὸ βαθῶ σκοτάδι ἀπτὰ σκοτάδια. Ἡ ψυχὴ, ἡ τρανὴ Ψυχὴ, τοῦ ποιητῆ, ποῦ περικλείνει τὸ πᾶν, αὐτὴ μιλεῖ σὰν χεῖμαρρος στὶς «Ἐκατὸ Φωνές». Ἄριστούργημα εἶναι τὸ πρῶτο δοκίμιον, ξέσπασμα ποῦ ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴν ἐλαφρὸ ὄλων τῶν παρακάτω στροφῶν :

Εἶπεν ὁ μέγας ποιητῆς «Μεσ' τὰ σκοτάδια
τὸ ποῖο βαθῶ σκοτάδι εἶν' ἡ ψυχὴ.
Ἔνας γ κ ρ ε μ ὁ ς μέσα μου χάσκει, μαῦρος νόμος.
Ὡϊμένα, Ὡϊμέ
τὸ δικό μου γκρεμὸ κανεῖς δὲν ξέρει
ἔξω ἀπὸ μέ.»

Ἄλλοίμονο! Κρούθουμε καῦμούς, πάθη καὶ συναισθήματα ποῦ μᾶς βασανίζουν, σκέψεις ποῦ μᾶς ἀπασχολοῦν, ἔχομε τὴ γιγάντεια ψυχὴ τοῦ Προμηθεά, ὅμως πανέρημος εἶναι ὁ βράχος τοῦ μαρτυρίου μας. Γκρεμὸς χάσκει μέσα μας, ποῦ μᾶς τρομάζει, μὰ ποῖο φριχτὴ καὶ ἀνυπόφορη εἶναι ἡ μόνωσή μας... Ὀλίγα εἶναι τὰ λογοτεχνήματα κεῖνα, ποῦ εἶναι τόσο καλὰ δικαιολογημένα, ὅσο οἱ «Ἐκατὸ Φωνές.» Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκδήλωσης, ποῦ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἔνστικτα, καταντᾷ μιὰ τρανὴ ἐπιθυμιὰ καὶ ἓνα — «Ὡϊμένα» — ξεφεύγει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ, σὰ νὰ αἰσθάνεται ὅτι αὐτὸ ποῦ ἐλεγεῖται νὰ κάμει εἶναι ἀκατόρθωτο. Γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν λοιπὸν τῆς Ἐπιθυμιᾶς αὐτῆς ἀνοίγει τὸ στόμα του, ἀρχίζοντας μὲ τοὺς παρακάτω λαμπροὺς στίχους:

«Ὁ πολυστέναχτη καρδιὰ
καὶ ποθοπλανεμένη,
.....
πρόβαλε ἡ νύχτα γύρω σου
Ἐάπλωσε μαύρη σκέπη
Βόγγιξε δὲν σ' ἀκούει κανεῖς
Κανένας δὲ σὲ βλέπει.»

Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ μύχια, σὰν ἀπὸ ἄλλον κόσμον, βγαίνει ἡ φωνὴ αὐτῆ, γεμάτη πόνο καὶ μελαγχολία. Ρίγος ἀκατό-

ρίστο μᾶς πιάνει καὶ μιὰ προαίσθησις φόβου πνίγει τὴν καρδιὰ μας....

Ἐξετάζοντας ὅμως γενικὰ τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωσιν, ἐπειτὰ ἀπὸ τὸ σιγανὸ διάβασμα τῶν «Ἐκατὸ Φωνῶν», δυὸ κυρίως συναισθήματα θὰ βροῦμε ἀδελφωμένα νὰ μᾶς κυριαρχοῦν. Πρῶτον: Τὸ συναισθημα τῆς ἐρημιᾶς, φανερὰ καὶ χτυπητότερα ἐκφρασμένο καὶ Δεύτερον: Ἐκεῖνο τοῦ πόνου τοῦ συγκρατημένου, τοῦ πόνου τὸν ὁποῖο νοιώθουμε μόνο ὅταν φθάσουμε τὸ βᾶθος τῶν στίχων. Στὴν «φωνή» ἀρ. 7 μᾶς δίνει τέλεια τὴν εἰκόνα τοῦ ὁ ποιητῆς. Κυριαρχεῖ ἐκεῖ μέσα τὸ συναισθημα τῆς μοναξιάς. Ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ ἐπανάληψις τῆς φράσης «τίπ' ἄλλο» καὶ τῆς λέξης οὐρανός. Δίνει βαθειὰ τὴν ἔννοια τῆς ἀπεραντωσύνης καὶ μιᾶς μοναξιάς ὀραίας καὶ ἀπελπισμένης. Στὴν «φωνή» ἀρ. 10 νοιώθουμε τὸ μέγαλο πόνον τοῦ ποιητῆ. Μῆνα παρὰ πόνον, καὶ μὲ κάτι σὰν πέλαγος ἔτοιμο νὰ ξεσπάσει, βρισκόμαστε μόνοι καὶ ἔρημοι ἀνάμεσα σερῆπεια καὶ χαλασμούς.

.....
τοῦ κήπου ἢ πόρτα κλείστηκε
γυρνῶ στὸ σπίτι πάει
σεισμὸς τὸ ξεθεμέλιωσε
στὸ μνημα πάω μὲ διώχνει

Χωρὶς ἐπιφωνήματα, ὁ πόνος τοῦ Παλαμᾶ, δένεται καὶ συγκρατεῖται κάτω ἀπὸ τοὺς στίχους.... Τὰ λόγια του ἔχουν γενικὸ κύρος, γιατί δὲ μιλεῖ τὸ ἄτομον παρὰ ὁ Ἄνθρωπος. Ὑπάρχουν στιγμὲς στὴ ζωὴ μας ὅπου νοιώθουμε τὸν ἑαυτὸν μᾶς ἐντελῶς ἔρημος, σὰ νὰ βρισκόμαστε μέσα στὰ κατάβηθα τῆς Σαχάρας. Ὑπάρχουν μαῦρες στιγμὲς ὅπου ὁ βίος εἶναι προτιμώτερος ἀπὸ χίλιους θανάτους. Μοιάζουμε μὲ τὸν κατάδικον τοῦ Ποιητῆ (φωνὴ ἀρ. 48) κάτω ἀπὸ τὴν καρμανιόλα, ποῦ δέχεται τὰ χτυπήματα τοῦ σιδήρου, τὸ ὁποῖο πέφτει καὶ ξαναπέφτει σκίζοντας τὸ κεφάλι διαρκῶς καὶ ἐπανηλειμμένα, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν σκοτώνει...

Ὁ ὄρατος καὶ ποιητικώτατος πόνος, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὸ συναισθημα τῆς ἐρημιᾶς ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶναι δείγματα ἀναμφισβήτητα πραγματικῆς ἔμπνευσης ἄρα πρέπει νὰ πηγάζουν ἀπὸ κάτι ποῦ νὰ τὰ δικαιολογεῖ. Ἀλλὰ ἂν ἐξετάσουμε καλύτερα, εὐκόλα θὰ

βροῦμε ὅτι τόσο ὁ πόνος, ὅσο καὶ τὸ αἶσθημα τῆς μοναξιάς εἶναι ψυχικὰ συναισθήματα, πὸν ἐπικολουθοῦν προπαντός τὴν λογοτεχνικὴ Σκέψη. Καὶ πράγματι τὸ θεῖο αὐτὸ δῶρο βρίσκεται ἄφθοно στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ. Παραθέτω μόνον τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ὀκταοτίχων, ἀφοῦ εἶναι δυστυχῶς ἀδύνατο νὰ χωρέσουν ὁλόκληρα. (ἀρ. 6, 8, 9, 11, 12, 13, 19, 21, 23, 26, 27, 28, 31, 32, 37, 40, 44, 46, 48, 49, 81, κ.τ.λ.) Πουθενὰ ἡ σκέψη του δὲν ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ ἓνα ἀπλὸ σιλλογισμό· παρὰ πάντοτε εἶναι πολύπλοκη, διότι καὶ μὲ τὴν ἀπλότητά της, μερικὲς φορές, προκαλεῖ τὸ ξύπνημα ἄλλων παραστάσεων. Στὴν ὑπ' ἀρ. 8 π.χ. «φωνή» ἡ ἀπλὴ εἰκόνα τοῦ χαμοῦ τοῦ παρελθόντος μᾶς κάμνει νὰ σκεφθοῦμε μιὰ μελλούμενη ἀνατολή. Ἄλλὰ κείνο πὸν πρέπει ξεχωριστὰ νὰ τονίσω, εἶναι ὅτι πουθενὰ δὲν θὰ βρεῖ κανεὶς ἀ ν τ ι φ ᾶ σ ε ι ς, μὲ τὴν πλατεῖα σημασία. Μεταπτώσεις μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πολλές· πουθενὰ ὅμως δὲν ἀλλάζει ὁ χαρακτήρας τοῦ ποιητῆ. Ἄν καὶ π.χ. δὲν εἶναι εὐχαριστημένος καθόλου ἀπὸ τὴ ζωὴ, (ἀρ. 6, 11, 15 κ.τ.λ.) δὲν παύει νὰ τὴν ἀγαπᾶ, (ἀρ. 38, 25, κ.τ.λ.) καὶ ἡ διάθεση του εἶναι γεμάτη αἰσιοδοξία. Ὄντας ὅμως αἰσιοδόξος (ἀρ. 30), μένει ἀμετάβλητος ἀπ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος.

Ἄναγκασμένοι νὰ τελειώνουμε σύντομα, ἄς συγκεφαλαιώσουμε τὰ παραπάνω: ὁ Παλαμᾶς μὲ τὶς «Ἐκατὸ φωνές» μᾶς δίνει τὰ συναισθήματα τοῦ Πόνου καὶ τῆς Μοναξιάς, πὸν πηγάζουν ἀπὸ τὴν αἰθέρια του Σκέψη. Ἐγείρεται ὅμως τώρα τὸ ἐρώτημα: Πὸν δρεῖλεται μιὰ τῶν κατὰ τὴν ψυχικὸν του κόσμον; Ἡ ἀπλούστερα ρωτᾶ κανεὶς: γιατί ὁ ποιητῆς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του μόνον, καὶ γιατί ὁ πόνος του δικαιολογεῖ πάντοτε σχεδόν, τὸ κυρίαρχο αὐτὸ συναισθημα; Ἡ ἀπάντησις δὲν εἶναι καὶ πολὺ δύσκολη: Καὶ τὸ ἐλάχιστο διάβασμα τοῦ Παλαμᾶ, ἀρκεῖ γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ νὰ καταλάβουμε, ὅτι εἶναι ποιητῆς π ε ρ ι σ σ ὅ τ ε ρ ο τ ῆ ς ἰ δ ε ᾶ ς, παρὰ τοῦ αἰσθήματος. Ζωηρὲς ὀπτασίαι, δραματισμοὶ γεμάτοι θαῦμα, ἰνδάλματα φωτεινὰ γεμίζουν τὴν ποίηση του. Προικισμένος μὲ μιὰ πλατεῖα ἀντίληψη καὶ μέγα τρανότατο αἶσθημα, κατώρθωσε, νὰ φθάσει τὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς Σκέψης. Ἀπόρροια τοῦ πνευματικοῦ του ὕψους εἶναι ἡ προσήλωσις πρὸς κάτι φωτεινὸ καὶ φευγαλιό. Ἀπὸ τὰ αἰθέρια ὕψη τῆς Σκέψης;

ἔξεδιαιλύνει τὰ ἰνδάλματα τῆς ψυχῆς του καὶ ἐνατενίζει ἀθάνατη τὴν ὠραιότη τῶν ἰδεῶν (ἀρ. 10, 99, 96, 95, 75, 77, 67, 65 κ.τ.λ.) Ἐνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα τοῦ ἰνδάλματα π.χ. εἶναι καὶ ἡ ἀναγέννησις μιᾶς Ἑλλάδας παγκόσμιας, πᾶνω ἀπ τὴ σημερινὴ σαπίλα, πᾶνω ἀπὸ τὰ ξερεῖα τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἐπειδὴ ἡ δημοτικὴ εἶναι ἓνα μέσο γιὰ τὸ φτάσιμο τοῦ ποθητοῦ αὐτοῦ, τὴν ἐγκολπώνεται χωρὶς μαὶντὸ νὰ εἶναι μόνον Ὀδηγός, παρὰ πρῶτα Ποιητῆς καὶ κατόπι, κατὰ συνέπειαν καὶ χωρὶς προμελέτη, Ὀδηγός. (Φ. ἀρ. 16, 20, 22, 30, 25, 45, 52, 53, 54, 55, 53, 59, 61, 68, 82, 85, 91, 97. . .) Ὁ ποιητῆς λοιπὸν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του μόνον, γιατί ἡ ἀπόστασις πὸν τὸν χωρίζει ἀπ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη. Καὶ τὸ συναισθημα τοῦ πόνου δὲν δρεῖλεται κυρίως παρὰ στὸ φευγαλιό καὶ ἄστατο τῶν ἰδεῶν.

✱

Στὴν ἰδεολατρεία ἄρα, ἀνάγονται ὅλα ὅσα ξεχωριστὰ παρατηρήσαμε παραπάνω, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐνιαία εἰκόνα τῆς Ψυχῆς τοῦ ποιητῆ. Πολὺ ἐκρίθηκε καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρεξηγήθηκε ἀπὸ πολλούς· ἔπειτα ὅμως ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἂν λάβει κανεὶς ὑπόψει ὅτι οἱ «Ἐκατὸ φωνές» μὴ ὄντας τὸ καλλίτερο ποίημά του, δίνουν ὅμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σὲ γενικὲς γραμμὲς, μιὰ ἰδέα τοῦ ἔργου του, μπορεῖ χωρὶς δισταγμὸ νὰ συμπεράνει ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἰδεολάτρης ποιητῆς τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ἕως σήμερα.

ΗΛΙΑΣ ΓΚΑΝΟΥΛΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

[Être homme, avant d'être un artiste].

RODIN

...Υπάρχει ὅμως κάτι ἄλλο ἔξω ἀπὸ μιὰ τεχνικὴ τελειότητα στὸν Παλαμᾶ. Κάτι πιὸ βασικὸ καὶ ἴσως πιὸ ἀθάνατο ἀπὸ κείνη: αὐτὸ πὸν εἶναι ἡ ἀληθινὴ σύστασις τοῦ ἀληθινοῦ Ποιητῆ. Ὑπάρχει τὸ ἠθικὸ φεγγεόλημα τοῦ ἀτόμου. Μπορεῖ νὰ μὴ τότε γνῶρισις· μὰ ὡστόσο αὐτὸ τὸ φεγγεόλημα φωτίζει τὰ γραφόμενα του καὶ φωτίζει τὴν

ιστορία τῆς ζωῆς του, μίαν ἱστορία ἀλλῆ, δίχως θεατρι-
σμούς καὶ μᾶλλον «πνευματική.»

Εἶχεν ἔρθει ἐποχὴ ὅπου μποροῦσε νὰ κάνει θόρυβο
γύρω στὸ ὄνομα του, νὰ σχηματίσει κλίμα, νὰ «ἡγηθεῖ
σχολῆς», νὰ χτυπήσει ἀδικούς ἀντίπαλους μὲ τὰ ἴδια μέσα
ποὺ αὐτοὶ τότε χτύπησαν. Δὲν τὸ καταδέχθηκε. Εἶχε τὴν
ἀνώτερη, τὴν ἐσωτερικὴ ἐκείνη περηφάνεια ποὺ, μὲ τὸ πρῶ-
το κοίταγμα, φαίνεται ταπεινωσύνῃ—ἀλλὰ ποὺ δὲν εἶναι.
Κι ἀκόμα, σκέφθηκε πὼς εἶχε μίαν ἀποστολὴ ἄλλην ἀπὸ
τοῦ νὰ λέγεται «λόγιος» καὶ «ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων»
ἔπρεπε νὰ ἀφήσει μιὰ κληρονομία στοὺς κατοπινούς του.
Καὶ ἄφισε τὸ ἀξιοθαύμαστο παράδειγμα του, ἔδειξε τὶ θὰ
πεῖ «ἦθος» στὰ Γράμματα

Σαυτὴ τὴ στάση του ἴσως νὰ ὀφείλεται καὶ κείνο τὸ
ξεχωριστὸ ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ποίησιν του· ὁ στίχος του
μοιάζει μὲ τὸ βᾶδισμα ἀνθρώπου ποὺ πάει γιὰ νὰνεβῆ βου-
νά. Ἡ τάση πρὸς τὰ ὕψη εἶναι, θάλλεγες, ἡ «ἀτμόσφαιρα»
τῆς ἐμπνεύσεως του. Κι ἀνίσως δὲν σὲ φέρνει πάντα ὡς τὴν
κορυφὴν ἢ ποίησιν του, ὅμως κάπου σὲ ἀνεβάζει.

Μέσα στὴν πνιγερὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ρωμεικῆς πατρι-
δοκαπιλίας, μέσα στὶς ταπεινότητες τῶν πολιτικῶν γιὰ
τάξιώματα, μέσα στὸ σχολαστικισμὸ καὶ στὸν ἀρρηθρισμὸ
ὀρισμένων λογίων, ἐνοιῶσε πόνον καὶ ὀργὴν μαζὺ αὐτῶ, ὁ
πατριώτης καὶ ἰδεαλιστῆς ποὺ εἶχε μίαν ἔννοια τῆς Πα-
τρίδας σχεδὸν ἰρησκευτικῆ. Ὁ πόνος αὐτὸς καὶ κείνη ἡ
ὀργὴ ξεσποῦν στὰ «Σατυρικά Γυμνάσματα». Πίσω ἀπὸ τὸν
τσουγχερὸ καὶ πικρόλογο τόνο τῆς Σάτυρας, θαρρεῖς πὼς
ἀκούς τὸν θρήνο τοῦ πατριώτη, νοιώθεις μιὰ ψυχὴ ἡρωικὴ
ποὺ θᾶθελε νὰποστρέψει τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὴν πραγματικό-
τητα, ἀλλὰ ποὺ δὲν μπορεῖ—γιατὶ πολὺ καλὰ τὴνε γνώρισε.

Ἡ φυσιογνωμία του ὑψόνεται μὲ τὰ δυὸ κύρια ἠθι-
κὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἑλληνα: ἀπλὴ καὶ ἀληθινή.

Γιὰ μᾶς ποὺ πίσω ἀπὸ τὰ ἔργα τὸ ἄτομο γυρεύουμε,
γιὰ τὴν ἐποχὴ μας τὴν τόσο φτωχὴ ἀπὸ ἄτομα, γιὰ τὴν
Ἑλλάδα ποὺ ἀπὸ ἄτομα ἔχει ἀνάγκη, ἴσως νὰ μὴν ὑπάρχει
τίτλος τιμητικώτερος καὶ λαμπρότερος ἀπὸ αὐτὸν ποὺ οἱ κατο-
πινὲς γενεὲς τοῦ ἀποδίνουν: Π ἄ ν τ α σ τ ἰ ἄ θ η κ ε ἄ ν -
θ ρ ω π ο ς, εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μένει πάντα ἄνθρωπος.

Προτοῦ νὰ θαυμάσουμε τὸν Καλλιτέχνη, χαιρετοῦμε
τὸν Ἄνθρωπο.

Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ**ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ:****Ο ΓΕΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΡΗΛΗ**

(Πάνω απ' τὰ ὀδόντα κ' οἱ δύο τους).

Ο ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

Ἡ σκηνή, ἀνοιγμένη πέρα ὡς πέρα στό βάθος, παρουσιάζει μιάν ἀπλόχωρη βεράντα ἐξοχικῆς ἐπαυλῆς χτισμένη σέ ἀνηλό βράχο στό παραθαλάσσιο χονδρά μαρμαρένια κάγκελα στό βάθος δίνουν νά ὑπονοηθεῖ τὸ ὕψος τοῦ γκρεμοῦ ὡς τῆ θάλασσα ποῦ ἀπέραντη συνεχίζει μὲ τὸν ἀστερωμένο οὐρανὸ τὸ ἄπειρο ποῦ δὲν τὸ φτάνει μάτι. Πολύφυλλα δένδρα πλασιώνουν αὐτὸ τὸ θέαμα ποῦ δείχνεται ἀκόμα μεγαλοπρεπέστερο πίσω ἀπ τὴ σκοτεινὴ πρασιναία. Ἀριστερὰ, μιά μεγάλη μαρμαρένια γλάστρα ξεχύνει τὶς φυλλωσιές της σὰ μαλλιά στὰ μαρμαρένια κάγκελα τὸ γαλατερό σελιγνόφωτο λούζει τὴν ἀτμόσφαιρα σὰ νύχεται εἰς τὰ ὄρατο ἀπ' τοὺς θεατὲς φεγγάρη. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνάμεσα στὰ δένδρα ποῦ δείχνουν τὰ κλαδιά τους μπορεῖ κανεὶς νὰ μπῆ στὴ βεράντα.

Πολλὲς καρέκλες διπλωτὲς καὶ πολυθρόνες ψάθινες, ἀταχτα βαλμένες, προδίνουν τὴν παρουσία κόσμου ποῦ μόλις ἔφυγε. Δεξιὰ, παράμερα, ἓνα τραπέζακι μᾶδιες μποτίλλιες, πιατάκια κτλ. πιτροποιοῦν πῶς γλενοῦσε ὁ κόσμος ποῦ ἔφυγε στὴ φεγγαριάτικη αὐτὴ βεγγέρα.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς, στό μέσο, ἐπίπεδο, μισογυρισμένες στό κοινὸ, οἱ πολυθρόνες τοῦ γέροντος καὶ τῆς γρηλῆς. Ὁ Γ' ἔρως κάθεται στὰ δεξιὰ καὶ ρεμβάζει. Χάμω, βιβλία καὶ φημερίδες. Περιμένει τὴ Γρηῆ του ποῦ ἄφησε τὸ ἐργόχειρό της στό τραπέζακι πλάι στὴν πολυθρόνα της καὶ πήγε νάποβγάλη τὴν εὐθυμὴ παρῆρα.

ΣΚΗΝΗ ΜΟΝΑΔΙΚΗ

(Σιωπή επιβλητική. Ο ΓΕΡΟΣ σηκώνεται από την πολυθρόνα του πηγαίνει και άκουμπά στα κάγγελα όνειροπλέοντας προς ένα διαμαντένιο άστέρι που τρεμοσβύνει. Σε λιγούλακι, γυρνά άπ τή δεξιά ή ΓΡΗΑ. Φαίνεται πανεύτυχη ή εύχαρίστηση λάμπει στη ματιά της. Κάθεται και κυτάζει με λίγη άτορία τόν άντρα της).

Η ΓΡΗΑ. — 'Αργύρη!... (Μιλιά). Πάλι δέν άκούει· πάλι με τή άστρο του; (Αυνατώτερα). 'Αργύρη καλέ, δέν άκούς;

Ο ΓΕΡΟΣ. (Ξαρνιάζεται). Γύρισες κι' όλας; τούς απόεγαλες όλους; .. τή παιδιά; (Στρέφει πάντα άκουμπισμένος στα κάγγελα).

Η ΓΡΗΑ. — Λέ μένοιωσες, καθώς ήσουν βυθισμένος στους ρεμβασμούς σου.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τή άγαπημένο μας άστρο. 'Ο κομπαιός μας! (Τή δείχνει). Μαυτό γνωριστήκαμε, είναι τόσα χρόνια!

Η ΓΡΗΑ. — Κοντεύουν εξήντα... όλόκληρος βίος!

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Γελιαστά) 'Από τότε ή Κα 'Αγγλαία, άρχισε νά κούβη τή χρόνια της;

Η ΓΡΗΑ. — 'Ε... 'Ισως εξηνταένα, εξηνταδύο...

Ο ΓΕΡΟΣ. — 'Αδιόρθοτες ή γυναίκες! και μ' αυτών τόν άντρα τους άκόμα τούς άρέσει νά έρωτοφέρουν. 'Εξήντα δύο, χά χά! Για βάλε και άλλα πέντε

Η ΓΡΗΑ. — Τι λές καλέ; 'Εξηνταεφτά χρόνια είνε που γνωριστήκαμε; (Νόστιμα). Γεράσαμε καλέ!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Για μένα είσαι πάντα τή κοριτσάκι δεκαεφτά χρονώ, άμα νοχτοκουθεντιάζαμε στο άστράκι μας. Θυμάσαι;

Η ΓΡΗΑ. — Ποϋ νά θυμηθώ; τόσα χρόνια πέρασαν και καπως δικαιούμαι νά ξεχάσω τήν ήλικία μου.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Βρίσκοντάς την, φυσικά, μικρότερη.

Η ΓΡΗΑ. — (Γλυκά). Για στάσου· εξηνταδύο και πέντε, είπες, εξηνταεφτά. (Λογαριάζει): Δέ μου λές, είσαι βέβαιος πως με γνώρισες δεκάξη χρονώ κοπέλλα;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Δεκαεφτά, δεκαεφτά και λίγους μήνες μάλιστα.

Η ΓΡΗΑ. — Κι' ας είναι· δεκαεφτάμισυ για τήν άκριβεία, νά ποτίμε, και εξηνταπέντε;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Βρίσκοντάς την, φυσικά, μικρότερη.

Η ΓΡΗΑ. — (Γλυκά). Για στάσου· εξηνταδύο και πέντε, είπες, εξηνταεφτά. (Λογαριάζει): Δέ μου λές, είσαι βέβαιος πως με γνώρισες δεκάξη χρονώ κοπέλλα;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Δεκαεφτά, δεκαεφτά και λίγους μήνες μάλιστα.

Η ΓΡΗΑ. — Κι' ας είναι· δεκαεφτάμισυ για τήν άκριβεία, νά ποτίμε, και εξηνταπέντε;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Βρίσκοντάς την, φυσικά, μικρότερη.

Η ΓΡΗΑ. — (Γλυκά). Για στάσου· εξηνταδύο και πέντε, είπες, εξηνταεφτά. (Λογαριάζει): Δέ μου λές, είσαι βέβαιος πως με γνώρισες δεκάξη χρονώ κοπέλλα;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Δεκαεφτά, δεκαεφτά και λίγους μήνες μάλιστα.

Η ΓΡΗΑ. — Κι' ας είναι· δεκαεφτάμισυ για τήν άκριβεία, νά ποτίμε, και εξηνταπέντε;

Ο ΓΕΡΟΣ. — 'Ε ξ ή ν τ α - έ φ τ ά . . . . Τή μισή της άκριβείας στο χαρίζω.

Η ΓΡΗΑ. — Δεκαεφτά και εξηνταεφτά. . . κάμουν . . . κάμουν. . . Καϊμένε τή μυαλό μου κουρζούτιασε' ούτε καν πρόσθεση δέν ξέρω νά κάμω.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τι μπλέκεις τούς αριθμούς; Νά· εγώ ήμουν είκοσι χρονώ παλληκάρη άμα σέ πρωτοείδα και τώρα είμαι όγδονταοχτώ περασμένα. (Στρίθει τή μουστάκι του).

Η ΓΡΗΑ. — Νά χαρώ τή παλληκαριά μου! Ναι, μα άλλο σαν με πρωτοείδες, και άλλο σά γνωριστήκαμε, και άλλο σαν παρθήκαμε· πέρασε τόσος καιρός! οϋ, ζαμάνια!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ναι, καμμιά δεκαπενταριά μέρες. 'Ισως τή πολή τρείς βδομάδες. Ξέχασες ή βίαση μας είχε καταντήσει παροιμία.

Η ΓΡΗΑ. — (Γελαστά) Τύρρανε! Τι σουκάμα και με παιδεύεις άπόψε; Τέτοια μέρα. . .

Ο ΓΕΡΟΣ. — Στάσου νά σέ τυραννήσω εγώ άκόμα παραπάνω! (Πάει και τήν φίλει).

Η ΓΡΗΑ. — Τρελλόπαιδο, δέν άλλαζες!

Ο ΓΕΡΟΣ. — 'Αμέ σύ; ποϋ ντρέπεσαι νά πής τή χρόνια σου στον άντρα σου! άφου ξέρεις καλά ποϋ σέ περνά. . .

Η ΓΡΗΑ. — (Τοϋ φράζει τή στόμα) Περιττό νά πής πόσα! θά με κάνης νά θυμώσω, κύριε 'Αργύρη!

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Κάθεται) Λές τή παιδιά νά πρόφταζαν τή σιδηρόδρομο;

Η ΓΡΗΑ. — Και νά μην πρόφταζαν δέν έχει σημασία.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Εύκολα τή λές· στήν κατάσταση παϋ βρίσκεται ή Εϋανθία. . .

Η ΓΡΗΑ. — Νά ήταν τή πρώτο άγγελούδι δέν θά έλεγα. Καλέ κόρη μας είναι, βαστά, από τή σού μας πήρε. 'Εγώ στή θέση σου θάνησυχούσα πειό πολή για τή Ζοζό.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Νά δά ή ώρα!

Η ΓΡΗΑ. — 'Οχι καλέ για τή δική μας τή Ζοζό, για τή συνονόμαϊό του, τόν άντρα τής Πιλίτσας.

Ο ΓΕΡΟΣ. — 'Εννοιά σου· κι' αυτός κρατάει από τή αίμά μας άφου πήρε κόρη μας. . . εμείς όμως μιλούμε σαν νά μην είχα προφτάζει τή σιδηρόδρομο.

Η ΓΡΗΑ. — 'Επ' άνοιξες συζήτηση· σά νά ήταν ή πρώτη φορά ποϋ έρχεται ή παιδοβολιά μας στο έρημητήρι μας.

Ο ΓΕΡΟΣ. — 'Εγώ στή θέση σου θά ρωτιούμουν αν θά βροϋν θέση.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τά συγχαρητήριά μου!

Η ΓΡΗΝΑ. — (Εκπληχτη) Τι έπαθες;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Κομμάτι κρού μονάχα. «στη θέση σου»... «άν θα βρούν θέση»... Σάν τὰ λογοπαίγνια τῆς Κατίνας. Χα χά!

Η ΓΡΗΝΑ. — Τι ανοικονόμητο πλάσμα! εγώ τήκομαι και σὺ μού βγάξεις καλαμπούρια!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Έσὺ πάντα εἶσαι ἀνήσυχο πνεῦμα. Τώρα μόλις ὁ Ζοζὸς γιὰ τὴν υγεία του—φοβήθηκες μὴν χρονώ-
ση—και γιὰ τὴ θέση στοῦ τραῖνο...

Η ΓΡΗΝΑ. — Σάν νὰ μὴν ταράχθηκες ἐσὺ γιὰ τὴν ἐγκυ-
μοσύνη τῆς Εὐανθίας. Ἐγὼ ἔχω δίκαιο νὰ...

Ο ΓΕΡΟΣ. — Σεῖς ἢ γυναῖκες πάντα ἔχετε δίκαιο.

Η ΓΡΗΝΑ. — Ἐγὼ ἔχω δίκαιο νάνησυχῶ· γιατί εἶναι τόσοι πολλοὶ ποῦ εἶτε θὰ σταθοῦν ὀλόρθοι, εἶτε θὰ μοιραστοῦν ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὰ βαγόνια.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τὸ κακὸ δὲν εἶναι τόσο μεγάλο· ἀναγκαστι-
κῶς θὰ χωριστοῦνε σὲ πολλὰ βαγόνια· εἶναι τόσοι!

Η ΓΡΗΝΑ. — Εἰλοσιπέντε νομάτοι, ποῦ ὁ Θεὸς νὰ μὴν τοὺς κάμη ἐξίλι. (Σταυροζοπιέται).

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἐνα παραπάνω ἔβαλες. (Μικρὴ σκέψη).

Η ΓΡΗΝΑ. — Λάθος, φίλε μου. Ντροπὴ σου νὰ μὴ ξεύρης τὰ παιδιὰ σου και τὴ γενειὰ σου.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Εἶναι τόσο πολλά... Μὰ εἶμαι βέβαιος πῶς εἶναι εἰκοσιτέσσερα, σάν τὰ ψηφεία τοῦ ἀλαφῆτου. Λο-
γάριασε. Ὁ Νικολάκης μὲ τὴν Ἀντιγόνη, τὰ παιδιὰ μας και οἱ σύζυγοὶ τους.

Η ΓΡΗΝΑ. — Τέσσερα.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τὰ ἔξη παιδιὰ τους μὲ τὰ ταιριά τους.

Η ΓΡΗΝΑ. — Λώδεκα και τέσσερα δεκάξη. Τὰ ἔγγονάκια μας, ὀχτώ.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Δεκάξη κι' ὀχτὼ εἰκοσιτέσσερα! Φῶς στὰ μάτια σου! Πῶς τοὺς σκάωσες εἰλοσιπέντε;

Η ΓΡΗΝΑ. — Ἄμὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ τῆς Κούλας τὸν ἐξέχασες;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἀλήθεια, τὸ Ριρή. Ναι μὰ δὲν εἶναι παιδί μας.

Η ΓΡΗΝΑ. — Σὲ τρεῖς μῆνες θὰ εἶναι, ἅμα γίνη ὁ γάμος. (Εἰρωνικά). Εἰκοσιτέσσερις και ἕνας πόσους κάμνουν, κύριε Ἀργύρη; Βλέπεις ποῦ δὲν γελιοῦμαι στοὺς ἀριθμούς;

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Λεπτά) Θαναῖσια! ὀρίστε εὐκαιρία, τώρα ποῦ ἔχεις τόση μαθηματικὴ διαύγεια, νὰ ξαναλογαριά-
σουμε τὰ χρονάκια μας, γιατί τώρα μόλις θαρροῦ πῶς τὰ μπερδεύεις.

Η ΓΡΗΝΑ. — (Γλυκά) Θεέ μου, καλὲ πῶς μὲ παιδεύει! Μπρὲ ἀθεόφοβε τί σέκαμα και μού ψήνεις τὸ ψάρι στη γλώσσα; (Ἀκούεται μπικρὰ τὸ σφύριγμα τοῦ σιδηροδρό-
μου. Προσεχτικά μὲ ἀνακούρησι). Τώρα πειὰ θὰ εἶναι φτιασμένοι στοῦ σταθμοῦ. Τὸ τραῖνο ἔρχεται.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Και νὰ δῆς ποῦ θαῦρον μπόλικη θέση... δευτεριάτικα... τέτοια ὄρα.

Η ΓΡΗΝΑ. — Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρεις, τὸ υποθέτεις.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Εἶμαι βέβαιος.

Η ΓΡΗΝΑ. — Τὸ υποθέτεις γιὰ νὰ μὲ καθησυχάσης.

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Κωμικά). Δὲν μπορεῖ νὰ συζητήση κανεὶς μαζί σου. Ἐσὺ μαντεύεις τὸ κάθε τί. Μοῦ κόθεις τὴν εὐ-
τυχία μου.

Η ΓΡΗΝΑ. — (Σὰ νάπορῆ μὲ τὴ λέξη) Τὴν εὐτυχία σου; τί θὲς νὰ πῆς;

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Κι' αὐτὸς μὲ ἀπορία). Νά, τὴν εὐτυχία (Σάν ναῦτοακούεται) Τὴν εὐτυχία... κι' ἐγὼ δὲ ξέρω πῶς μού ξέφυγε ἡ λέξη.

Η ΓΡΗΝΑ. — Εἴχαμε τόσον καιρὸ νὰ τὴν ποῦμε ἢ νὰ τὴν προσέξουμε σάν τὴ λέγαμε, ποῦ τώρα χτυπᾷ σάν καινούργια ἔννοια στ' αὐτιά μας.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τι έπαθες και μιλᾷς ἔτσι;

Η ΓΡΗΝΑ. — Δὲν ξέρω, δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἐφρασθῶ. Ἡ λέξη ποῦ πρόφερες μού ἀνοῖξε ξαφνικά—πῶς νὰ σοῦ ἐξη-
γήσω;— νέους ὀρίζοντες... ἀνησυχίες... ξέρω κι' ἐγὼ;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἀνησυχίες; τί θὲς νὰ πῆς;

Η ΓΡΗΝΑ. — Δὲν καλοξέρω... Εὐτυχία! τί παράξενη λέ-
ξη! Πῶς μπόρεσαν νὰ τὴν προφέρουν τὰ χεῖλια σου! Μοῦ φαίνεται πῶς τὴν ἀκούω πρώτη φορά... Δὲν ἔχεις τὴν ἐν-
τύπωση πῶς και σὺ πρώτη φορά τὴν ἐπρόφερες;

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Μετά ἀπὸ σκέψη). Ναι... ἂν και τόσο σὺ, ὅσο κι' ἐγὼ πόσες φορές θὰ τὴν ἔχουμε ἐστομησει!

Η ΓΡΗΝΑ. — Μὰ τότε δὲν δίναμε σημασία. Πῶς ἀλλάζουν ἢ λέξεις, πῶς μεγαλώνουν ἅμα τῆς νοιώσουμε βαθειὰ και τῆς δάσσουμε ὀλη τους τὴ σημασία!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἀπορῶ πῶς πρόφερα τέτοια λέξη... τώρα

αὐτοξετάζομαι καὶ ἡ ἀπορία μου μεγαλώνει. . . . Μετὰ τὸ συναίσθημα τῆς καθημερινῆς μας ἐπιπολαιότητος, τὸ περιεργό συναίσθημα τώρα. . . . Καὶ ὁμως σίγουρα δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ψιθυρίσαμε τέτοια λέξη. Γιατί τὸ ρ α νὰ δίνουμε σημασία καὶ ὄχι πρῖν;

Η ΓΡΗΑ. — Πρῖν θὰ τὴν προσφέραμε μὲ τὰ χεῖλια μας μόνο. Ἴσως τώρα γὰ τὴν ἄκουσα μὲ τὴν καρδιά μου, ὄχι πὰ ἐπιπολαια.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἐσὺ δὲ ξέρω, μὰ ἐγώ, βέβαια, ἐπιπολαια εἶναι εἶπα, στὸ βρόντο. Δὲν θὰ τὸ πῆρες βέβαια στὰ σοβαρὰ ὅταν σέλεγα πῶς μοῦ κόβεις τὴν εὐτυχία μου;

Η ΓΡΗΑ. — (Μισορμεδιάζοντας). Εἶναι περιέργη ἡ αἴσθησις πού μέκαμε ἡ λέξη αὐτὴ ἅμα τὴν ἐπιπολαιότητα μιά τέτοια βραδυνὰ σ' αὐτὴ τὴν ἡσυχία, σὲ τέτοιον οὐρανό, τέτοια φύση ὅταν εἴμαστε τριγυρισμένοι λίγο μόλις πρῖν ἀπὸ τὰ παιδιά μας. Ἔτσι καθὼς μείναμε τώρα μονάχοι (παγωμένη), θεομόνοιχοι μέσα στὴν ἀπέραντη φύση, μοῦ φάνηκε αὐτὴ ἡ λέξη σὰν ἕνας σκοπὸς. . . ἕνα. . . τέλος. . .

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Μόλις μπορῶντας νὰρθρῶση.) Τέλος!! (Παύση βαρεῖα σιωπῆ). Κι' ἐμένα μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουν σῆναν κόσμος ζωῆς ὅλη τὴ βραδυνὰ μὲ τὰ παιδιά μας, τὰ ἐγγόνιά μας, καὶ τὲς οἰκογενεῖές τους· καὶ τώρα, καθὼς μᾶς ἄφησαν ἔτσι ἀπομονωμένους. . . (Ἀκούεται μακρὸ σφύριγμα τραίνου πού χάνεται. Οἱ δύο τους ἀφουκράζονται μὲ ἄγωνία. Σιωπῆ). Ἔσθυσε ὁ ἦχος!

Η ΓΡΗΑ. — Ξεψύχησε σὰν κάτι ζωντανὸ πού πεθαίνει.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Μὲ τὴ διαφορὰ πού δὲν χάθηκε μακρύνθηκε ἀπὸ μᾶς. Ἐμᾶς ἄφησε θεομόναχους. Σὰ νὰ τραβήχτηκε ἡ ζωὴ ἀπὸ μᾶς παίρνοντας τὰ παιδιά μας. . . σὰ νὰ εἴμαστε. . . (δὲν τολμᾷ νὰ ἐξακολουθήσῃ).

Η ΓΡΗΑ. — Σὰ νὰ εἴμαστε;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Κι' ἐγὼ δὲ ξέρω τί. Φοβερὸ πράμα στὴν ηλικία μας ἡ μοναξιά. Μᾶς βάζει κάτι ἰδέες! Εὐτυχῶς ποῦ εἴμαστε δύο νὰ τὴν ὑπομένουμε. (Ψεύτικο θάρρος). Ἐνὸσφ εἴμαστε μαζί δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ μᾶς νικήσῃ.

Η ΓΡΗΑ. — Ἐ ν ὄ σ φ; τί ἐννοεῖς μὲ τὸ ἔ ν ὄ σ φ; Γιατί ὄχι π ἄ ν τ α;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Πάντα; πάντα; μὰ μιά μέρα. . . ξέρεις εἶναι ἀναλόφενγο μιά μέρα. . . πρῶτα ἕνας ἀπ' τοὺς δύο μᾶς. . .

Η ΓΡΗΑ. — Τὶ πᾶς καὶ σκαλίσεις! (Παύση. Τροισαγγεμένη)
Ἄ, κόπηκε ἡ χολή μου!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τὶ τρέχει;

Η ΓΡΗΑ. — Νά, ἕνα ἄστρο, ξαφνικά, δὲν εἶδες; σὰν φλόγα ἔσκισε τὸν οὐρανό. Ἐκεῖ! (Δείχνει).

Ο ΓΕΡΟΣ. — Καμμιά σημασία δὲν εἶχ. Γιατὶ κτύπησε τὸ δικό μας ἄστρο. Πάντα ἤρεμο καὶ γαλήνιο βασιλεῖε στὴν εὐ. . .

Η ΓΡΗΑ. — Σιωπῆ! θὰ τὸ κάμης νὰ σκοτεινιάσῃ.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Πῶς;! προληπτικὴ μοῦ κατάντησες κι' ὄλας; αὐτὸ μᾶς ἔλειπε!

Η ΓΡΗΑ. — Ἐσὺ, βλέπεις, πᾶς παρακάτω μὲ τὸ δικό σου τὸ ἄστρο.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἐγώ. . . Ἐγώ. . . πιὸ πολὺ μοῦ θυμίζει τὴ γνωριμία μας, παρὰ. . .

Η ΓΡΗΑ. — Ἐτσι εἶστε ὅλοι οἱ ἄντρες. Γιατὶ μιά σας μικροῦπερηφάνεια κοῦβέστε πίσω ἀπὸ τὸ δαχτυλάκι σας καὶ εἶστε στὴν πραγματικότητα πιεὶ ἀσθηματικοὶ ἀπὸ τὲς γυναῖκες.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Εἶσαι ἐκνευρισμένη ἀπόψε.

Η ΓΡΗΑ. — Ἐσὺ πιὸ πολὺ ἀπὸ μένα· προσπαθεῖς ὁμως νὰ τὸ κοῦψης. Κάθε ἄλλος θὰ γελιοῦνταν. (Ἀπὸ δῶ καὶ κάτω μὲ φαινομενικὴ ἀταραξία κι' οἱ δύο τους ἄν καὶ κατὰ βάθος εἶναι ὑπὸ τὸ κράτος ἑνὸς ἀκαθόριστου, μεγάλου φόβου).

Ο ΓΕΡΟΣ. — Κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ κοῦψῃ τίποτε· οὔτε καν ὁ ἄντρας σου.

Η ΓΡΗΑ. — Αὐτὸ θὰ ἔλειπε!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τόσα χρόνια πού εἴμαστε παντρεμένοι ποτὲ μοῦ δέν. . .

Η ΓΡΗΑ. — (Ἀργὰ-ἀργὰ). Μὴ λές ψέματα!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ψέματα; ἐνῶ! Τὶ ἐννοεῖς; μῆπως διατείνεσαι;

Η ΓΡΗΑ. — Μάλιστα, κύριε! Ἴσως νὰ ξεμάσῃς

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τότε θὰ πῆ πῶς δὲν εἶναι καὶ κανένα σπουδαῖο πράμα.

Η ΓΡΗΑ. — Ὁραία δικαιολογία! αὐτὸ δὲν ἀποκλείει πῶς κάτι μοῦκουψες καὶ δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. . .

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἀφοῦ σοῦ λέγω πῶς ὅτι δῆποτε κι' ἄν ἦταν, δὲ θὰ ἔχω βέβαια δώση σημασία.

Η ΓΡΗΑ.— Έξοχα! Καί εἰς ἀνώτερον! Ἡ ἀποκατάστασις τῆς Κούλας λοιπὸν δὲν ἔχει γιὰ σένα καμμιά σημασία, ἔ; Ἴσως ἐπειδὴ δὲν εἶναι παιδί μας παρὰ δισεγγόνι μας;

Ο ΓΕΡΟΣ.— Μὰ τί μπόρεσα νὰ σοῦ κρύψω τέλος πάντων!;

Η ΓΡΗΑ.— Θὰ τὰκούσης. Δὲ μοῦ λές; τί σοφίστηκες νὰ πᾶς νὰ βάλῃς νὰ μιλήσουν τοῦ πατέρα τοῦ Ριρή; Σύστησες μάλιστα καὶ ἐχεμύθεια! Νόμιζες πῶς δὲ θὰ τὸ μάθαινα ἢ Κούλα μοῦ τὰ ξεμυστηθεύθηκε ὅλα!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ἡ Κούλα; Ὅστε ὁ πατέρας τοῦ Ριρή τὰ σέρβισε τοῦ γιουῦ του, αὐτὸ τὸ παληόπαιδο τῆς Κούλας, καὶ τὸ βρωμοκόροισο τὰ φόρτωσε τῆς εὐγενείας σου! Φαντάσου νὰ μὴ σύστηνα ἐχεμύθεια!

Η ΓΡΗΑ.— (Μὴ πιστεύοντας τί λέει, μὰ γιὰ νὰ τὸν πειράξῃ). Καλὲ χριστιανέ μου, τί ἔπαθες; Βοῖζεις τὰ παιδιὰ σου μὴ χειρότερα! Ἄμαρτία εἶναι πῶς τὸ εἶπαν τῆς γαγιαῖς τους; Ὁραῖα σοῦ πηγαίνει νὰ γυρεύῃς ψεύτικες δικαιολογίες γιὰ τὴ σιωπὴ σου ἀπέναντί μου!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Μὰ ἔπρεπε νὰ ἐννοήσης τὸ σκοπὸ μου. Ἦθελα νὰ σὸ κἀμω ἐκπληξή!

Η ΓΡΗΑ.— Κι ἐγὼ ἤθελα νὰ σοῦ κἀμω τὴν ἴδια ἐκπληξή, γιὰτὶ σκέφθηκα τὸ ἴδιο πράμα γιὰ τὸ γάμο τῆς Κούλας μὲ τὸ Ριρή μὰ θύμωσα ἐπειδὴ δὲν μποροῦσα νὰ ὑποθέσω πῶς θὰ μοῦ ἐκρυβες κάτι ποῦ «δὲν εἶναι κανένα σπουδαῖο πράμα».

Ο ΓΕΡΟΣ. (Παρωδῶντάς την. Ἄργα-ἀργά). Μὴ λές ψέματα καὶ σύ. Δὲ θύμωσες γι' αὐτό, θύμωσες γιὰτὶ σὲ πρόλαβα.

Η ΓΡΗΑ.— Μὲ πρόλαβες!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Βεβαιότατα! Ἦθελες νὰ εἶχες τὴν πρωτοβουλία.

Η ΓΡΗΑ.— Γελειέσαι, φίλε μου ὄ,τι νὰ πῆς, ἐγὼ τὸ σκέφθηκα πρῶτα.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ἀδύνατο, γιὰτὶ τὴ βραδεία ποῦ καλέσαμε τὸν κ. Φιριάδη μὲ τὸ Ριρή μοῦ ἤρθε ἡ ἰδέα σὰν ἀστραπή, καθὼς καμάρωνα τὰ παιδιὰ νὰ χορεύουν.

Η ΓΡΗΑ.— Ἀμὲ ἔχασες ποιὸς εἶχε συντείνῃ σ' αὐτὴ τὴν πρόσκληση; Ἐγὼ τὸ συλλογιζόμουν ἤδη μέρες.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Τὸ ἰσχυρίζεται τὸ ρ α' μὰ πῶς νὰ σὲ πιστέψω; Μπορεῖς νὰ τὰποδείξῃς.

Η ΓΡΗΑ.— Ἐκτακτα! Τώρα δὲν πιστεύεις καὶ τὴ γυναικα σου! Νὰ ἀντρας οἰκογενειάρχης, νὰ μάλαμα!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, ἔπρεπε πάντα, τὸ δίχως ἄλλο, πρῶτα ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας νὰ τὸ σκεφθῆ. (Σταματᾷ ἀπότομα).

Η ΓΡΗΑ.— (Σιωπὴ ποῦ καταλήγει σὲ τρομάρα ἀκρότητη κατόπι ἀπ' αὐτὰ τὰ δισημαντα λόγια. Ξαναπροφέρει μηχανικά). Ἐπρεπε ... πάντα ... τὸ δίχως ἄλλο ... πρῶτα ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας ... (Συμμαζεύει τὶς σκέψεις τῆς) ὅστε πρέπει πάντα, τὸ δίχως ἄλλο, πρῶτα ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας;

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Τρέμει σύγκορμος). Ἐτσι φαίνεται.

Η ΓΡΗΑ.— Λοιπὸν στὴν τωρινὴ μας μοναξιά, μακρὰ ἀπ' τὰ παιδιὰ μας, παραμονεύει ἡ ἀπομόνωση ...

Ο ΓΕΡΟΣ.— Μιλᾷς σὰ βιβλίο, σὰ Σίβυλλα ...

Η ΓΡΗΑ.— Ἡ ἀπομόνωση! (Ξαφνικὴ φωνὴ τρομάρας). ὦ!.. Φριχτό!

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Μὲ τραγικὴ ἀπάθεια). Εἴμαστε καταδικασμένοι ὄχι μόνον νὰ πε ... νὰ χωρίστοῦμε, καρὰ ἀκόμα καὶ νὰ ξέροῦμε πῶς ἕνας ἀπ' τοὺς δύο μας μιὰ μέρα, πρὶν ἀπὸ τὸν ἄλλο, θά ...

Η ΓΡΗΑ.— Θά; ...

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Ὅ,τι ἀκολουθεῖ μηχανικά, σὰν ἐξωτερικευση σκέψης) θά φύγη, θά απομονώση τὸν ἄλλο ... τελειωτικά.

Η ΓΡΗΑ.— Μὰ στὴν ἡλικία μας ἡ ἀπομόνωση εἶναι θάνατος.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Θάνατος ποῦ θὰ τὸν προξενήσῃ ἄλλος, θάνατος αὐτὸς πραγματικός.

Η ΓΡΗΑ.— Ὁ ἄλλος Ἴσως τρομερότερος γιὰτὶ θὰ ζῆ κανεὶς νὰ τὸν αἰσθάνεται κάθε μέρα γύρω του.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ἡ εἰρωνεία τῆς ἀπομόνωσης ποῦ ἔχει γιὰ παρηγοριά τὴ συντροφιά τοῦ θανάτου!

Η ΓΡΗΑ.— Ἄφρευχα, ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο μας πρὶν ... (Παύση. Μὲ σβυστὴ βραχνὴ φωνή, μόλις νάκούεται, φυσικὴ πεῖο πολὺ παρὰ μιλητή). Ποιὸς!!!;

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Σηκώνεται νευρικά καὶ βηματίζει ὅλη του ἡ ταραχὴ ξεκύνεται σὲ λογοδιάρροια). Ποιὸς! Ποιὸς! Ὁραῖα ἐρώτηση μὲκκαμες! Ποιὸς! Σὰ νὰ ξέρω, σὰ νὰ εἶμαι σὲ θέση νὰ ξέρω! Ποιὸς! ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας βέ-

θαυ! Ἐγὼ ἢ σὺ. Σὺ ἢ ἐγώ. Αὐτὸ ἐξαρτάται. Κάτι ὅμως εἶναι βέβαιο πὼς ποτὲ κι οἱ δύο μας μαζί... λέγω μιὰ μεγάλη ἀνοησία. Σὰ νὰ εἶναι δυνατόν ποτέ. Σὰν θὰ ἔστεργες ποτὲ σὺ νὰ μᾶκολουθήσης ἢ σὰν ἐγώ... (χαμηλόφωνα σὰ νὰ ντρέπεται πὼς εἶναι ἄνθρωπος) ὄχι δὲν θὰ εἶχα τὸ σθένος... (ἐξακολουθεῖ καθὼς πρίν). Μόνο τότε θὰ ἦταν δυνατό. Μιὰ τέτοια θυσία εἶναι ἀδύνατη. Κανένα κοινὸ δυστύχημα στὸ τραῖνο, στὴ θάλασσα· μὰ στὴν ἡλικία μας δὲν ταξιδεύουν. Μιὰ συναυτοκτονία ἴσως (Συλλαβιστά). **Συναυτοκτονία.** Τὴ παράξενη λέξη! πόσους κόσμοι κλείνει γι' αὐτοὺς ποὺ μποροῦν νὰ τὴν καταλάβουν! Φαντάσου ὅμως τὸ σκάνδαλο, τὴ θὰ πῆ ὁ κόσμος, στὴν ἡλικία μας! (Γελᾷ σπασμωδικά). Ἐπειτα, ποῦ λές, σκοτιστήκαμε τὴ θὰ πῆ ὁ κόσμος! σὲ διακόσια χρόνια ὅλοι μας θὰ πεθάνουμε! ὁ κόσμος ἄς πᾶ νὰ κουρευτεῖται! (Στέκει μπροστά της καὶ συνεχίζει αὐτὸ του τὸ παραλήρημα· ἐκείνη τὸν κυττάζει ἐννεή). Καὶ ὅμως, ξέρεις, εἶναι κάτι φριχτὸ νὰ συλλογιστῆ κανεὶς πὼς θὰ πεθάνουμε καὶ τὸ φριχτότερο πὼς δὲν μποροῦμε νὰντιδράσουμε καθόλου! (Αὐτοκοροϊδευτικά, φρενιασμένος). Τὴ ἀνοησίες ποῦ ξαναμασῶ! σὰ νὰ σοῦ λέω καινούργια πράγματα. Αὐτὰ ὅμως ὅλοι μας τὰ ξέρουμε καὶ φοβούμαστε νὰ τὰ συλλογιστοῦμε! Εἶμαι μωρός! (Μισοεπιληπτικά) Θὰ σοῦ πῶ ὅμως κάτι ποῦ σκέφθηκα ποῦ θὰ δῆς τὴν ἀδικία, τὴν φοβερὴ ἀδικία τοῦ θανάτου. Ζύγισε καλὰ τὰ λόγια μου. (Ἡ νευρική του ταραχὴ καὶ ἡ ἔξαψή του αὐξάνουν). Φαντάσου πόσο λίγο λογαριάζουμε, ἀφοῦ εἴμαστε καταδικασμένοι νὰ βρωμήσουμε καὶ νὰ χωθοῦμε κάτω ἀπ' τὴ γῆ γιὰ νὰ μᾶς φᾶνε τὰ μαμοῦδια, τὰ σκουλήκια καὶ ὅλα τὰ σιγαμερᾶ μυζοζωῖφια ποῦ λιώνουμε μὲ ἀηδία κάτω ἀπ' τὸ τακοῦνι μας, λές καὶ ἡ φύση ἐκδικιέται οἰχτροᾶ αὐτὴ τὴν ὕβρη ποῦ τῆς κάνουμε ζωντανοί. Σίγουρο ἔ, ἡ στρατιά τῶν σκουληκιῶν ποῦ θὰ χοντραίνει ἀπὸ τὸ ξύγκι μας θὰ περνᾷ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀθῶων μαμοῦδιῶν ποῦ σὲ μιὰ ὑπέροτατη ἀδιαφορία ἢ σὲνα μορφασμὸ ἀηδιασμοῦ σκοτώσαμε στὴ ζωὴ μας.

Η ΓΡΗΑ. — (Ἐξάλλη). Παῦσε, παῦσε γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Φαντάσου αὐτὴ τὴν οἰχτροὴ μας καταδίκη. Ψιλοσήστησέ την! Φαντάσου τὴν κοροϊδία ὅταν τὸ ψόφιο κορμὶ ἐνὸς βασιλεῖ τὸ πᾶνε μὲ τιμὴ καὶ δόξες στὸ ὑπόγειο

λουκούλλειο γιορτάσι. Ἡ τιμὴ γίνεται στὰ σκουλήκια, ποῦ τοὺς πηγαίνουν μὲ πομπὴ τὸ κουφάρι γιὰ πανδαισία! οὔτε στὶς μεγαλειότερες γιορτὲς τῆς βασιλείας, ὁ ἄρχοντας καλέστηκε μὲ τόσο μεγαλεῖο στὸ συμπόσιο! Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ μοναχά. Σὰν ἀστραπεῖ κατεβαίνουν οἱ πεῖο παράξενες ἰδέες στὸ κεφάλι μου. Ἄκου καὶ φροῖξε: Τὸ χειρότερο ἀντικείμενο, τὸ εὐτυχέστερο πράγμα ποῦ ἔχουμε στὸ σπῆτι μας δὲν ἔχει τὴν κακομοιριά μας. Συλλογίσου· ἄμα ξεψυχήσουμε τὸ κάθε τί, τὰ ροῦχα, ἢ καρέκλες... μιὰ βοῦρτσα... ἕνα κουτάκι, ἕνα κουμπί, ὅλα θὰ βροῖσκονται ἀκόμα στὴ θωπεία τῆς ἀτμόσφαιρας, στὸν ἄερα, ἔξω ἀπὸ τὸν τάφο ἴσως καὶ θὰ ξεσκονίζονται ἀπὸ ἕναν ἀπ' τοὺς δύο μας ἐνῶ ὁ ἄλλος στὸ χῶμα καὶ στὴ λάσπη θὰ πηξίεται στὴ σαπίλα καὶ θὰ σάνη σὰ νταζοῦλι γιὰ νὰ θρηψῆ μὲ τὴ δυσωδία του μυριάδες μικρόδια, βδέλλες, γλίντζες καὶ σκορπιούς!

Η ΓΡΗΑ. — (Βουλώνει ταυτιά της). Γιὰ τὸ Θεό, σώπασε! Μὴ βλαστημᾷς· κολάζεσαι. (Σηκώνεται καὶ τὸν ἀγκαλιάζει). Τὴ ἰδέα νανοῖξης τέτοια κουθέντα, τέτοια στιγμή, τέτοια μέρα! (Ἡλιθία σιωπῆ).

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Μὲ ἀπορία). Ἐγὼ ἀνοιξα τέτοια κουθέντα; Ξέχασες ποῦ σὺ πρώτη.

Η ΓΡΗΑ. — Ἐσὺ μὲ παρεξήγησες. Ἡσύχασε. Δὲν ἔχει σημασία ποιὸς πρωτάρχισε. (Τὸν βάζει καὶ κάθεται κι αὐτὴ πλάι του σὲνα σαμνάκι· συνδιαλλαχτικά). Ἐσὺ... ἐγὼ ἴσως... ποῦ νὰ θυμοῦμαι. Πάντα ἕνας ἀπ' τοὺς δύο μας πρώτα...

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Τινάζεται). Πάλι! πάλι! Ἐνας ἀπ' τοὺς δύο μας πρώτα! Μὰ γιατί αὐτὴ ἡ σκέψη, αὐτὰ τὰ λόγια εἰπωμένα ποτε ἀπὸ μέ, εἴτε ἀπὸ σένα, μᾶς τυλίγουν ἀπόψε σὰν φρέδια καὶ θέλουν νὰ μᾶς πνίξουν;

Η ΓΡΗΑ. — (Ἀποτροπισμένη). Ἄς μᾶς ἐπνιγαν μαζί τοῦλάχιστον.

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Ἀδυσώπητα). Πρώτα ἕναν ἀπ' τοὺς δύο μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀπαίσιος βεβαιότητα ποῦ μᾶς μένει· ὄχι μόνο εἴμαστε καταδικασμένοι, παρὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο μας θ' ἀχθῆ καὶ τὸ πρόσθετο βασανιστήριο νὰ δῆ τὸν ἄλλο νὰ χάνεται καὶ νὰ τὸν θρηγῆ ἀπομονωμένος!

Η ΓΡΗΑ. — Ἡ σκέψη μας τραβιέται στὸ ἴδιο βάρα-

θρο, σὰ νὰ εἶναι παρμένη ἀπὸ μιὰ ρουφήχτρα... σὰ ζαλισμένη....

Ο ΓΕΡΟΣ.— Τὶ νὰ κάνουμε, νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὸν ἐφι-
άλτη... (Σιωπή). Πόσο ἀκριθὰ πληρώνουμε τὴν εὐτυχία
μας. (Ἀνυπόμονα) Λέγε λοιπόν, τὶ νὰ κάνουμε;

Η ΓΡΗΑ.— (Δίχως πεποίθησι). Νὰ ξεχάσουμε.

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Μὲ ἄφατο πόνο) Πῶς; πῶς;

Η ΓΡΗΑ.— Διαβάσα σένα βιβλίον... κι ἐγὼ δὲν θυμοῦ-
μαι... κάτι σχετικό... "Ἄχ! ποῦ νὰ ψιζῶ νὰ τὸ βρῶ;...
νὰ πηγαινα στὴ βιβλιοθήκη.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Μὴν ἀλληλομακρυνόμαστε τέτοιαν ὥρα,
πᾶμε μαζί σὰν θέλεις. (Γαπεινότητα). Τὶ ντροπὴ στὴν ἡλι-
κία μας νὰ βρίσκουμε ἀκόμα γλυκεῖα τὴ ζωὴ!

Η ΓΡΗΑ.— "Ἦθελα νὰ σοῦ ξαναδιάδαζα ὅ,τι βρήκα...
μὰ εἶναι ἀδύνατον... ποῦ νὰ θυμηθῶ...

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Διγὰν ἠσυχασμένος). Μοῦ φέρνεις στὸ
μυαλὸ μιὰ παράξενη σκέψη ποῦ μὲ βασάνιζε ἀνέκαθεν,
ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια. Διαβάζοντας, ταχτικά, μιὰ νό-
στιμη φράση, ἀκόμα μιὰ εἰκόνα ἢ καὶ μιὰ ὄραϊα τυπω-
μένη σελίδα χτυποῦσε στὰ μάτια μου. Δὲν μοῦ ἔκαμε ποτὲ
καρδιὰ νὰ γυρίσω τὸ φύλλο γιατί εἶχα τὴν παράξενη ἐντύ-
πωση πῶς ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποῦ ἔβλεπα αὐτὴ τὴ
γραμμὴ, αὐτὴ τὴν εἰκόνα, τὴ σελίδα. Τέτοια σκέψη δὲν
μπορεῖς νὰ φανταστῆς τὶ ὀδυνηρὴ ποῦ ἦταν. Ἐφτασε νὰ
φαρμακέψῃ ὅλη μου τὴ μέρα καὶ νὰ μὲ κἀνῃ νὰ συχαθῶ
τὸ διάβασμα ποῦ τόσο ἀγαποῦσα· γαυτὸ καὶ τώρα δὲν μοῦ
φαίνεται καθόλου παράξενο σὺ νὰ μὴ θυμᾶσαι πειὰ ποῦ
διάβασες κάτι γιὰ νὰ ξεχάσουμε τὸν ἐφιάλτη μας....

Η ΓΡΗΑ.— Ἄλλοίμονο, τὸν ξαναθυμῆζεις.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Δὲ σοῦ ἔλεγα τίποτα γιὰ νὰ μὴ σάνησυ-
χῶ. Μὰ νὰ εἶσαι βέβαιη πῶς κάθε ἄνθρωπος ἔχει τέτοιες
προαισθήσεις ποῦ ντροπεται καὶ στὸν ἑαυτὸ του ἀκόμα νὰ
τὶς φανερώσῃ.

Η ΓΡΗΑ.— Μιλᾷ ὁ Σατανᾶς ἀπὸ τὸ στόμα σου...

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Μὲ ἀληθινὴ διαβολικὴ λύσσα σὰ νὰ τέρ-
πεται ναυτοβισανίζεται). Ἐτσι συχάθηκα καὶ τὸ θέατρο
μαζὶ μὲ τὸ διάβασμα. Τὸ ἓνα μοῦ θυμίζει τὸ ἄλλο. Γιαυτὸ
καὶ τραβηχτήκαμε σαυτὴ τὴ μοναξιά χρόνια τώρα, πρὶν
ἀκόμα γεράσουμε. Θυμοῦμαι μιὰ βραδειὰ εἴμαστε στὸ
θέατρο, σένα θεωρεῖο, μὲ τὴ συχωρεμένη μας τὴ Βέρα καὶ

τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Παίζαν μιὰ ξεκαρδιστικὴ κω-
μωδία. Τὰ χαλκάνοματά της Βέρας σέκαμαν νὰ τὴν ἀγριο-
κωττάξῃς μὲ τρόπο κα' νὰ σκουντᾶς. Ἐγὼ, ξέρεις τὶ συλ-
λογοῦμαι;

Η ΓΡΗΑ.— Τί;

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Μεριστοφελικά). Ἐβλεπα τόσα κεφάλια στὴ
μισοσκότεινη πλατεῖα ποῦ κἀγγάζαν! Τὸ γέλιο τους μοῦ
φάνηκε σὰ μωρορασμὸς διμόνων καὶ ἔτσι θυμήθηκα τὸ
θάνατο καὶ λογάριζα ποῦ ἴτω; σένα χρόνο, βέβαια σὲ
πέντε χρόνια, ἀπὸ τὲς τόσες μέρες, ποιὸς ξέρει πόσες, ἀπὸ
μιὰ τυχαία γελοία ἀρρώστεια ἢ κανένα δυστήχημα, θὰ
ἦταν κούφια κόκκιλα ξεκοκλιασμένα ἀπὸ τὰ μεριμήγια!
Ἦ ἀφροντισία ὀλονῶν ποῦ παραδίδονται στὴ στιγμιαία
ἐκείνη ἡδονὴ εἶχε κάτι τὸ ἀπειρότατο τραγικό. Ἐν τῷ
μεταξὺ πέθανε ἡ Βέρα μας. Κότταξε σύμπτωση! Τὸ κρανίον
της ξέσκαλλε, σκελετικό....

Η ΓΡΗΑ.— (Μὲ ῥόγχο φρίκης). ὦωω! (Φράζει τὰ μά-
τια της):

— Παύση ἀρκετὴ —

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Ἀλλάζει τόνο φωνῆς, ἠπιώτερος). Μιὰ
σκέψη ὅμως μὲ παρηγοροῦσε. Συλλογιζόμενον πῶς δὲν πε-
θαίνουμε μονάχα ἐμεῖς· ὅλα τελειώνουν. Τέλος θὰ πῆ
θάνατος. Καὶ ἡ ἰδέες καὶ ἡ ἐντυπώσεις πεθαίνουν καὶ
σβύνουν. Μόνο τᾶψυχα πράγματα δὲν πεθαίνουν. Καὶ ἴσως
οἱ πρὸ δυστυχισμένοι νὰ εἶναι αὐτοὶ ποῦ νοιώθουν πῶς
ἦρθε τὸ τέλος τους, σὰν ἐμᾶς σαυτὴ τὴν ἡλικία. Λὲ νοιώ-
θεις σὰ μιὰ τύψη νὰ σὲ βαραίνῃ, αὐτὴ ἡ μακροῖα μας
ζωή;

Η ΓΡΗΑ.— Ὁχι.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Καὶ ὅμως, γιὰ θυμήσου, τὸν Κωστάκη μας·
τὸν πῆρε ὁ χάρος ἔξη χρόνῳ μόλις πλασματάκι. Εἴμαστε
σχεδὸν παιδιὰ τότε ἀκόμα, νειόπαντροι· κλάψαμε καὶ ξεχά-
σαμε.

Η ΓΡΗΑ.— Ὦς καὶ ἡ λύπη μας πέθανε.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ἄμα συλλογιζέσαι πῶς ἐμεῖς ζήσαμε τόσο
πολὺ καὶ ἀκόμη βαστοῦμε στὴν υγεία μας, δὲ νομίζεις πῶς
κλέψαμε τὴ ζωὴ τοῦ μικροῦ μας τοῦ Κωστάκη; Εἶχε δικαί-
ωμα κι αὐτὸς νὰ χαρῆ τὸ φῶς.

Η ΓΡΗΑ.— (Κλαίγει σιωπηλά). Γλυκὸ μου παιδί!
Ἄκαρδε, τὶ μοῦ θυμίζεις!

Ο ΓΕΡΟΣ.— «Η λύπη μας δὲν πέθανε.
Η ΓΡΗΑ.— Τὴν ἀνάστησες μὲ τὰ σκληρὰ σου λόγια.
(Λυγμοί). Τὶ πηγες νὰ μοῦ θυμῆσῃς τὴν πρώτη μας συμ-
φορὰ, σὰ χροσὰ μας χρόνια!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Μὰ... (Θελεῖ νὰ τῆς σηκώσῃ τὸ κεφάλι).

Η ΓΡΗΑ.— Μὴ... ἄφισέ με στὸν πόνο μου, δῆμιε,
ποῦ βουλήθηκες νὰ μὲ δηλητηριάσῃς στὴν ἡσυχία μου!
(Ἀναφυλλητὰ) Κωστάκη μου, γλυκό μου πουλί!

Ο ΓΕΡΟΣ.— (Τὴν ἀτενίζει γιὰ μιὰ στιγμή) σὰ νὰ τὰχῃ
χαμένα. Ἡ ἔκφρασή του μοιάζει ἐνός ἀνθρώπου ποῦ κάτι
ζητεῖ μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του καὶ κάτι θαρρεῖ πὼς
βρῆκε δίχως ἀκόμα νὰ τὸ καλοξεδιαλύσῃ. Διαγράφεται στὰ
χαρακτηριστικά του ἡ ἀγωνία νὰ μὴν τοῦ ξεφύγῃ κείνο
ὅπου θαρρεῖ ποῦ διαβλέπει τὴ σωτηρία)... Λησιμόνησε τὸ
παρόν, τὸ λησιμόνησε. (Τῆς ἀκκουμπᾷ τὸ κεφάλι στὴν πολυ-
θρόνα καὶ σηκώνεται· στέκει λίγο παράμερα καὶ τὴ βλέπει
καὶ συλλογιέται. Μὲ μόλις ἀκουόμενη φωνή). Ἄκουσε...
(Ἡ Γρηὰ σηκώνει τὸ ὄρατό της πρόσωπο ποῦ ὠμορφαι-
νουν ἀκόμα παραπάνω τὰ δάχρυα) δὲν μπορῶ νὰ σοῦ
ἐκφράσω τὶ μοῦ περνᾷ ἀπὸ τὸ νοῦ... νά, ἔτσι... πὼς νὰ σὲ
πῶ;... σὲ λύπησα, εἶσαι δυστυχημένη...

Η ΓΡΗΑ.— Δὲ σὲ συνορίζομαι.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Χάρηκα ποῦ σὲ λύπησα κι ἐγὼ δὲ ξέρω
γιατί... Μὰ πὼς νὰ σὲ πῶ... αἰσιάνθηκε μιὰ χαρὰ ἡ καρ-
διά μου...

Η ΓΡΗΑ.— Κούνησε ὁ νοῦς του!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Ἴσως νὰ μὴν καταλαβαίνῃς τί γίνεται μέσα
μου, μὰ δὲν μπορῶ νὰ κρύψω τὴ χαρὰ μου. Θὰ ἤθελα καὶ
σύ νὰ μὲ λυποῦσες καθὼς σὲ λύπησα,

Η ΓΡΗΑ.— Βάλε τὸ χέρι σου, Μεγαλόχαρη!

Ο ΓΕΡΟΣ.— Γιατί ἔτσι κι ἐγὼ θὰ ξεχνοῦσα σὰν καὶ
σένα... γιὰ μιὰ στιγμή τοῦλάχιστον.

Η ΓΡΗΑ.— Θὰ ξεχνοῦσες; Τί;

Ο ΓΕΡΟΣ.— Σῶπα. Ἐκεῖνο ποῦ οὔτε κἀν νὰ συλλογι-
στοῦμε πρέπει. Αὐτὸ ποῦ πρέπει νὰ προσπαθοῦμε νὰ ξε-
χνοῦμε, ὅσο κι ἂν μᾶς τὸ ξαναθυμίζουν αὐτὲς μας οἱ προ-
σπάθειες. (Πυρετώδικα). Ἐλα λοιπόν, σκάλισε στὸ μνημο-
νικό σου, ξέθαψε ὅσα θησαυρίζεις χρόνια τώρα, τὰ πιὸ λυ-
πηρὰ, τὰ πιὸ θλιβερὰ, τὰ πιὸ ἀπαίσια δυστυχήματα ποῦ
μᾶς βούτηξαν στὰ μαῦρα. Στόλισέ τα πλούσια μὲ τίς πιὸ

ἀποτρόπαιες λεπτομέρειες καὶ μὴ μὲ λυπηθῆς, μὴ μὲ συμπο-
νέσης· ἀράδειασε ὅλες τὶς ξεχασμένες πίκρες νὰ ξαναμα-
τώσῃ ἡ καρδιά μου, νὰ μὲ πνίξῃ ὁ καῦμός, γιὰ νὰ ξεχάσω
... αὐτὸ... αὐτὸ... τὸ πιὸ ἀπαίσιο, τὸ πιὸ τρομερὸ, τὸ ἀκα-
τανόμαστο!

Η ΓΡΗΑ.— (Ποῦ κατάλαβε) Τὶ θέλεις νὰ σοῦ πῶ;
ὁ βίος μας ἔκτος ἀπὸ μερικά ἀναπόφευχτα πένθη ἦτανε
τόσα χρόνια μιὰ ἀχτίδα εὐτυχίας.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Τὶ τοκογλύφος ἢ εἰμαρμένη! Κύτταξε
αὐτὴ ἢ εὐτυχία εἶναι ἡ τωρινὴ μας δυστυχία· πληρώνουμε
ἀδρὰ τὰ εὐτυχημένα χρόνια. Ἡ μοῖρα δὲν στέργει νὰ μᾶς
φυλάξῃ ἀπὸ τὸ φόβητρο τοῦ αἰώνιου ζόφου. Ἄν εἴμαστε
πιὸ δυστυχημένοι πρὶν, ἴσως νὰ εἴχαμε λίγο δικαίωμα ἡσυ-
χίας τώρα, ὄχι πιὰ εὐτυχίας.

Η ΓΡΗΑ.— Τόσα χρόνια δὲν συλλογιστήκαμε τὸ τέλος.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Γιατί στὴν εὐτυχία μας εἴχαμε ἄπειρες ἀσχο-
λίες ποῦ ἀπάρτιζαν αὐτὴ τὴν εὐτυχία μας. Γιὰ συλλογίσου:
ἡ ἀνατροφή, ἡ ἀποκατάσταση τῶν παιδιῶν κι ἐγγονιῶν
μας, τῶν μικρῶν ὄλων...

Η ΓΡΗΑ.— Σήμερα πιὰ τελειώσαμε καὶ μὲ τὸ τελευταῖο
μας μικροεγγόνι. Θεμελιώσαμε τὴν εὐτυχία του. Ἄλλο
πιὰ δὲν ἔχουμε νὰ συλλογιστοῦμε. Τελείωσε ὁ προορισμός
μας.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Καὶ συλλογιστήκαμε τὴν κατάντια μας, τὰ
κουφάρια μας.

Η ΓΡΗΑ.— Ὅστε ποτὲ δὲ μᾶς ἔρχονταν τέτοια μαύρη
συλλογή, ἂν δὲν ἔρχονταν ξαφνικὰ ἕνα τέλος στὶς φροντίδες
γιὰ τὰ παιδιὰ μας.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Πάντα κάτι θὰ εἴχαμε ὅπου θὰ στρέφον-
ταν ἡ προσοχή μας, μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας (Ὀλό-
ψυχα). Τὶ παρηγορήτρα θὰ μᾶς ἦταν μιὰ συμφορὰ, μιὰ
δυστυχία!

Η ΓΡΗΑ.— Τὶ νὰ γίνῃ, ἀφοῦ εἴχαμε τὸ δυστύχημα νὰ
περάσουμε μιὰ εὐτυχημένη ζωὴ;

Ο ΓΕΡΟΣ.— Καὶ ὅμως **πρέπει** νὰ μνησθοῦμε: νὰ διώ-
ξουμε τὸ βραχνά ποῦ μᾶς πλακώνει. Σὲ δυὸ κακά, καλύτερὸ
τὸ μικρότερο. Μόνο τὸ μαῦρο χᾶδι τῆς δυστυχίας θὰ μᾶς
ἔσωζε...

Η ΓΡΗΑ.— (Σταυροκοπιέται τρεμάμενη). Μὴ βλαστημᾶς.

Ο ΓΕΡΟΣ.— Αὐτὸ ποῦ σοῦ λέγω. Φαντάσου τί θὰ εἶναι

στό ἐξῆς ὁ βίος μας μαύτῃ τὴν γελοία εὐτυχία ποῦ μᾶς κάμνει νὰ μὴν ἔχουμε καμμιά ἄλλη φροντίδα, ἐξὸν τὸν θάνατο. Ἡ δυστυχία, ὅσο μεγαλείτερη, τόσο καὶ θὰ μᾶς δημιουργήσῃ ἕνα σωρὸ σκοτοῦρες, περισπασμοὺς χίλιω λογιῶν ποῦ θὰ μᾶς κάμουν νὰ ξεχάσουμε.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τὶ εἰρωνεύει στὸν κόσμον ἡ εὐτυχία!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Πρέπει νὰ τὴ διώξουμε· νὰ νοῖξουμε τὶς καρδιές μας διάπλατα στὴ Μαύρη Συμφορὰ, ἀλλοιῶς θάρθῃ ὁ Χάρος νὰ θροιάσῃ μέσα μας γιὰ πάντα.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τὶ νὰ κάμουμε λοιπόν; τὶ νὰ γίνῃ; βοήθησέ με... ὦ εἶναι φορικτὸ, τρομάζω... Θεέ μου, λυπήσου μας!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τὶ τρέχει;

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τὴν εὐτυχία νὰ διώξουμε... νὰ ἐπικαλεσθοῦμε τὴ δυστυχία...

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Ἀδυσώπητος, τρελλός). Μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά γιὰ νάρθῃ. Πρέπει.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τὶ μίξερα πλάσματα ποῦ εἴμαστε. Πόσο ἡ ζωὴ μᾶς κοροϊδεύει!

Ο ΔΕΡΟΣ. — Πρέπει νὰ ἐπικαλεστοῦμε μὲ ὅλη τὴν εὐλικρίνεια τὴ δυστυχία στὸ κεφάλι μας. Κάθε ἄλλη λύπη ἀδύνατη.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Ἀπάνθρωπε! Εἶναι τρομερὸ τὸ βάραθρον τῆς ἀθλιότητος καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ μας.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἄνθρωποι εἴμαστε. (Τραγικὴ μεγάλη παύση).

Ἡ ΓΡΗΑ. — (Μὲ ξέθωρη φωνὴ συλλαβῆ-συλλαβῆ). Ἔχεις δίκαιο, **πρέπει**.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Τὶ μᾶς στοιχίζει ἕνα τέτοιο «πρέπει»!

Ἡ ΓΡΗΑ. — Ὡστε σαυτὸ τὸν κόσμον πρέπει πάντα νὰ πληρώσῃ κανένας τρίτος; Πρέπει γιὰ κίνδυνον... ἄλλων... **ἄλλων** νὰ φωνιάσουμε τὴ δυστυχία στὰ κεφάλια μας ποῦ θὰ μᾶς παρηγορήσῃ;

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἐννοῶντας πολὺ καλὰ ποιὸι εἶναι οἱ... ἄλλοι... ποῦ πρόφεραν τὰ χεῖλιά σου...

Ἡ ΓΡΗΑ. — Ἐμῆνευσα τὴ σκέψη σου. Σέσένα μίλησε ἡ καρδιά σου καὶ σάπασε τὸ στόμα σου. «Ἀδύνατη κάθε ἄλλη λύπη» μοῦ εἶπε. Νὰ μποροῦσαμε... ἀδύνατο!... πρέπει νὰ διώξουμε τὴν εὐτυχία.

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Ἀπηνής). Μὲ κάθε θυσία! καὶ μὲ ὅλη

μας τὴν καρδιά νὰ κράξουμε τὴ συμφορὰ! (Ἀκούεται σὲ μικρὴ παύση ἀπανωτὸ σφύριγμα τραίνου ποῦ παύει γιὰ λίγο καὶ ξαναρχινᾷ).

Ἡ ΓΡΗΑ. — (Πετιέται) Τεῖν' αὐτὸ;!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Περίεργο, τέτοια ὄρα. Τὶ ἀσυνείδηστο σφύριγμα! Δὲν ἔχει τραῖνο κατόπι ἀπ' αὐτὸ ποῦ πῆραν τὰ παιδιὰ. (Σιωπῇ).

Ο ΓΕΡΟΣ καὶ Ἡ ΓΡΗΑ. — (Γαυτόχρονα, μὲ ῥιγὸς τρομάρας). Ἡ ἀπάντησή τῆς συμφορᾶς!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἔρχεται!

Ἡ ΓΡΗΑ. — Ἴσως νὰ ἦρθε κι ὄλας! (Ξετρελλῇ) Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὶ νὰ εἶναι; Νὰ μὴ γένηκε κανένα δυστύχημα στὴ γραμμὴ; σύγκρουση, ἐκτροχίαση... καὶ τρέχει. Πρέπει νὰ μάθουμε, τρέξε νὰ ρωτήσῃς. (Σφύριγμα πάλι).

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Πτώμα) Ἔλα μαζί μου, δὲν ἔχω τὸ θάρρος (Σφύριγμα). Ἴσως νὰ εἶναι τίποτε, καμμιά ἰδιαίτερη ἀμαξοστοιχία.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τέτοιο παράξενο ἀπανωτὸ σφύριγμα τᾶκουσε ποτέ σου; Σὰν στεναγμὸς ἀγωνίας.

Ο ΓΕΡΟΣ. — (Μὲ τρεμάμενη φωνή) Ἄνησχεῖς ἄδικα. Ἴσως κανένα τραῖνο μὲμπορεύματα. (Σφύριγμα πάλι κάπως ἀπομακρυσμένο).

Ἡ ΓΡΗΑ. — Βλέπεις, ἀπὸ μακρὰ τώρα ἀκούγεται, σὰ σειρῆνα κινδύνου· τρέχει στὸν τόπον ὅπου ἔγεινε τὸ δυστύχημα. Στὴ διεύθυνση τῶν παιδιῶν...

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἡ συμφορὰ μᾶς ἐμήνυσε.

Ἡ ΓΡΗΑ. — Ἴσως ὁμως καθὼς λὲς νὰ μὴν εἶναι καὶ τίποτε.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ἴσως. (Μὲ τὸ τραγικώτερον ἐρώτημα). Τὶ νὰ εὐχηθοῦμε;

Ἡ ΓΡΗΑ. — Νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴν εἶναι τίποτα;

Ο ΓΕΡΟΣ. Ἴσως νὰ μᾶς φοβέρισε μονάχα ἡ δυστυχία.

Ἡ ΓΡΗΑ. — (Φωνὴ τῆς καρδιᾶς) Μακάρι! (Φωνὴ τοῦ μυαλοῦ) Συλλογίσου... συλλογίσου τὶ θὰ καταστήσουμε ἂν μᾶς ἀφήσῃ ἡ δυστυχία. Σκέψου ποιὸς μᾶς περιμένει.

Ο ΓΕΡΟΣ. — Ὁ Χάρος!

Ἡ ΓΡΗΑ. — (Ἐξάλλη) Ὁχι, **κάθε ἄλλο** παρὰ αὐτό!

Ο ΓΕΡΟΣ. — Κάθε ἄλλο... Τὶ τέρας εἶναι ἡ ψυχὴ ποῦ μᾶς εἰζώσε ἢ πλάσῃ στὸ κορμί μας!

Ἡ ΓΡΗΑ. — Τὶ φταίμε ἂν εἴμαστε ἄθελα πλασμένοι

τέρτα; (Σὰ βροκόλακες, σὰν φαντάσματα, ἀγκαλιασμένοι
σένα ἕσπαστο καὶ ὑπέροτατον φόβο, τεντώνουν τὸ κεφάλι τους
καὶ ἀκοῦνε, ἀσθενικὸ πειά, τὸ ἴδιο συγχομένο σφύριγμα
τῆς ἀγωνίας ποῦ σβύνει, παιδευμένοι ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία,
μὴ ξέροντας οἱ ἴδιοι τί νὰ εὐχηθοῦν, βουτηγμένοι στὴ
δυστυχία, μὰ καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ λησιμονώντας ὅ,τι ὅλους
μᾶς περιμένει.

Γύρω τους ἡ φύση, ἀδιάφορη, ξαπλώνει τὶς ὁμορ-
φιές τῆς ἔκπαγλης νυχτιάς μὲ τὸ γλανκὸ σεληνόφωτο ποῦ
χαϊδεύει τὴν γαληνεμένη θάλασσα, ἀπέραντα, μὲ τὶς
ἀστροκέντητες μαρμαρυγές της).

ΠΑΡΙΣΙ 28 Η', 1924

Μ. ΒΑΛΣΑΣ

ΑΠΟ ΤΗ Β' ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΕΞΑΣΤΙΧΩΝ

«ΦΙΛΟΤΗΤΕΣ»

Πόσο γλυκὰ ἀσπυτεύονται τὰ ἔρωτεμένα πλάσματα
σὲ μεσονύχτιους ἀσπασμοὺς καὶ σ' ὀρθρινὰ ἀγκαλιάσματα!
Οἱ ποθολάγγεστες ψυχές, τὰ ποθοπλάνταχτα κορμιά
κατὰ τὶς νύχτες τοῦ Ὄργασμοῦ σὰν ἄρμενα ἀρμενίζου
στῆς Ἥδονῆς τὰ πέλαγα μὲ φουσκωμένα τὰ πανιά.
Κι ἀπ' τὰ ταξίδια νέες ζωές τὴν πλάση πλημμυρίζου.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΣΙΓΟΜΙΛΗΜΑΤΑ

X V

Εἶδα τὰ σύννεφα νὰ διαλύονται
πρὶν γίνουνε βροχὴ

Εἶδα τὰ δέντρα νὰ μαραίνονται
πρὶν κάνουνε καρποὺς

Εἶδα μικρὲς πηγές νὰ σβύνουνε
πρὶν φθάσουν στοὺς ὠκεανούς,

Εἶδα νὰ μένουν ἀνεκπλήρωτες
ἐπιθυμίες δυνατὲς

Εἶδα καὶ στείρες ἡδονές.

Στὴν ὁμορφίᾳ τῆς ἀδυναμίας,
συχνὰ συνάντησα, συχνὰ ἀντίκρουσα
τὸ ἀτελές.

Καὶ συχνὰ τὸ προτίμησα!

X V I

Ἔμαθα ἀπὸ σένα τὴ διαρκὴ
ἐπιθυμία μιᾶς κουρασμένης ἡδονῆς,

Ἔμαθα ἀπὸ σένα τὴν τέχνη
καὶ τὴ δύναμη τῆς λεπτῆς ἀφῆς,

Ἔμαθα ἀπὸ σένα τὰ ρίγη καὶ
τὴν θέρμη τῆς λάγνης ὀρμῆς,

Ἔμαθα ἀπὸ σένα τὴ γλώσσα
τῶν αἰσθήσεων, δίχως ποτὲ νὰ μάθω
ὅ,τι μαζὺ ζητοῦσα—

τὴ γλώσσα τῆς ψυχῆς.

ΠΟΥΛΣ ΜΟΔΙΝΟΣ

ΟΙ ΜΕΛΛΟΘΑΝΑΤΟΙ

Σχεδιάζω πολλά πράματα μές τὸ μυαλό μου.

Εἶναι ἡ πέμπτη μέρα σήμερα, πὸν βρίσκομαι ἐδῶ κάτω. Τίποτα δὲ σπουδαῖο δὲ μοῦ συμβαίνει. Κι ὥστόσο τὸ πρόσωπο μου εἶνε χλωμό, τὰ μάτια μου κίτρινα καὶ χωμένα στὶς κόγχες τους, ἀπὸ καιρὸ δὲ σὲ καιρὸ ἀναστενάζω μὲ μεγάλη δυσκολία.

Στὴν ἀρχὴ δὲν εἶχα καμιὰ γνωριμία.

Μόνος μου λογαριάζα τις ὄρες, τὰ λεπτά, τὰ δευτερόλεπτα—ἔπειτα, αὐτὰ πὸν γυρίζουνε μές τὸ μυαλό μου εἶναι πὸν μὲ τρομάζουν.

Ἐνας ἀόριστος φόβος μόλις σκοτινιάζει. Χλωμαίνει τὸ φῶς κι ἀκχομπισμένος στὸ προσκέφαλο μου, νομίζω πὸς ἀκούω ἀόριστα βήματα νὰ ἔρχονται.

Κάποιοι μακρονοὶ τροχοὶ ἀμάξιου—φεύγει ὁ ποδοβολητὸς τῶν ἀφροισμένων ἀλόγων;—κάποια μελχορινὴ ἔλειψα σκιά καὶ σκοτινιάζει τὸ φῶς τῆς μέρας καὶ ἔρχεται ἡ νύχτα μὲ μενεξέδες στὰ μάτια γεμάτους ρέμβος.

Τὰ βράδια ἔβρισκα τὸ γκαρσόνι νὰ χασμουριέται σὲ μιὰ ἄκρη, μάνια.

Πολλὲς φορὲς συλλογιέμαι τις μέρες ὅπου δοῦλεξα στὰ ἐργοστάσια τοῦ χαρτιοῦ. Οἱ μηχανὲς θαρρῶ πὸς μές τὸ κεφάλι μου σβουροῦνε διαιμονισμένα καὶ ἡ βροῦμα τοῦ πετρελαίου πὸν κοιότανε...

Θέλω κάπου-κάπου νὰ μιλήσω μὲ τὸν πλαϊνό μου.

Ἐνας ἄνθρωπος πὸν ὄλη του τὴν ζωὴ—καθὼς κάθεται καὶ μᾶς λέει—τὴν πέρασε κάτω στὸ λιμάνι ὄλη τὴ νύχτα βογγᾶ ἀπὸ τοὺς πόνους τὰ μάτια του γουρλωμένα, τὸ πρόσωπο του στεγνό, μὲνα παραμιλητὸ ἀπὸ τὸν πυρετὸ πὸν ἔχει.

Ὅταν ἤμουνα καλά, τὰ μεσημέρια δὲν κοιμόμουνα καθόλου καὶ καθὼς πήγαινα στὸ καφενεῖο περνοῦσα τὴν ὥρα μου σκοτώνοντας μῦγες. Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ

τραπεζιοῦ ἐρχόντουσαν τὰ μερμήγκια στὴ γραμμὴ καὶ τὶς περιλαβαίνανε.

—Γιὰ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχω καμιὰ ὄρεξη...—

Τὰ ξημερώματα σὰ νὰ πλησιάζουνε.

Τώρα καθώμουνα καὶ γελοῦσα μὲ τὸν ἑαυτό μου γιὰ τὸν φόβο του.

Λογαριάζω πὸς εἶναι μιὰ πελώρια χλωῶνα πὸν κάθε μόριο τῆς ἔχει δικιὰ του κίνηση καὶ ἔπειτα βλέπω τὸ σκοτάδι πὸν μπαίνει μέσα ἐδῶ, τρομαχτικό.

Δὲν ξέρω ποιά εἶναι ἡ αἰτία τοῦ φόβου μου καὶ ἔτσι κάθουμαι τώρα νὰ παρηγορήσω τὸν ἑαυτό μου.

Ὁ καῦμένος ὁ ἑαυτός μου! Φοβάται πολλὰ πράματα, ἐδῶ πὸν βρίσκομαι.

Εἶναι, πές, ἡ πέμπτη μέρα σήμερα... Μὲ τὸ μυαλό σου λογαριάζεις νὰ δεῖς ἕνα γαλάζιο ἀνοιχτό, ἕνα μενεξεδένιο βράδυ, γεμάτο ἀπὸ ρουμπινένια ρόδα, ἀμεθύστους μενεξέδες καὶ χλωμὰ χουσανθίμα...

Δὲν εἶνε ἄσχημα τὰ πράσινα φύλλα στολισμένα μὲ ἀσημένιες πεταλοῦδες, χουσοκάνθαρους καὶ μερμήγκια κόκκινα πὸν τρέχουνε γρήγορα, μιλώντας πότε-πότε συναμετάξυ τους.

Τὸ χρώμα τὸ κίτρινο τῆς λίμνης μὲ τὰ ἀκύμαντα νερά, πὸν πάνω τους σεργιανίζουε κύκνοι μὲ ματωμένα ράμφη, ἐνῶ ἀπὸ τὸ στρώμα τῆς ἀρρώστιας ἡ κερά τῆς νύχτας ξεχύνει τὰ μαλιά της.

Μιὰ τρομάρα σβουρᾶ διαρκῶς μέσα σὲ τοῦτο τὸ κεφάλι μου.

Γεμάτος ὑποψίες.

—Πᾶνε ἔξη χρόνια πὸν μοῦ συνέβηκε ἕνα δυστύχημα.

Δὲν θυμάμαι καλά τις περιστάσεις καὶ εἶνε πράματα ξεχασμένα.

Σὲ λίγο ἦρτε νὰ μὲ βρεῖ ὁ γιατρός.

Τοῦ εἶπα ὄλη μου τὴν κατάσταση.

Τὴν ἔχω, δά, τόσες φορὲς διηγηθεῖ τοῦ γιατροῦ, μὲ τὰ ἴδια λόγια, τὶς ἴδιες φοιχτὲς σηνές, τὰ ἴδια κλάματα.

Μάλιστα, ἀρχινῶ πάλι νὰ κλαίω καὶ φροντίζω νὰ βροῖζω τὸν ἑαυτό μου.

—Ὁ καῦμένος ὁ ἑαυτός μου! Δὲν ξέρει τί νὰ πῆ καὶ ὑπομένει τὸ δάγκωμα πὸν κάμνω τῆς γλώσσας μου.

Τὸν περιφρονῶ λοιπὸν τὸν ἑαυτό μου καὶ γεμάτος ὑπο-

ψίες κάθονται με ταραγμένο νοῦ, με δακρυσμένα μάτια.

Σηκώθηκα πάνω και είδα πόσο βρίσκονται μέσα δῶ.

Τοὺς ἔχω ξαναμετρήσει, τοὺς είδα τὸ σούρουπο, όταν
λυώνει τὸ φῶς.

Τότες ἀρχίζουνε τὰ ἄσπρα σεντόνια νὰ μοιάζουνε σὰν
κἄνα σάβανο πὸν τοὺς τυλίγει.

Τὸ σῶμα τους μακρουλό, σκεπασμένο.

Τὸ πρόσωπο μόλις φαίνεται λυωμένο, ἀπὸ τὴν ἀγωνία.

Τὰ χέρια τους, εἴτε γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι πὸν νοιώθει
ριγος εἴτε γύρω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι, σὰν ἀρπάγια.

Νὰ λοιπόν, ὁ κακομοίρης ὁ ἄνθρωπος, τί σοῦ εἶναι!
Ἄκουμπᾶ πάνω στὰ σίδηρα μὲ ἄρρωστο πρόσωπο....

Τὰ γένια του δὲν εἶνε καθόλου ξυρισμένα και τὰ χέ-
ρια του, Θεέ μου, τί ἀνίσχυρα!....

ἽΟ κακομοίρης ὁ ἄνθρωπος πὸς σοῦ καταντᾶ, τώρα
σιὰ ὑστερνά! Νᾶναιένα πτώμα, ἕνας τιποτένιος, ἕνα νοῦμερο
πὸν ἔχει ἡμερομηνία εἰσόδου και ἐξόδου....

ἽΟσο γιὰ τὰ λόγια μας .. :

— Καληνύχτα....

Σιωπή.

— Ναι, θᾶθελα....

— Ἵτοῦτος δῶ, ὁ πονοκέφαλος ...

— Καληνύχτα; εἶνε πάλι σκοτηνὸ ὅπως χτές και προχτές.

— Πόσο θᾶθελα, ἀπαντᾶ κάποιος μὲ ἐρωτηματικὸ
τόνο.

Παύουνε νὰ μ λούνε και μένουνε μὲ ἄγρυπνα μάτια,
κόκκινα.

Κάνω πὸς σχεδιάζω.

Δὲν λογαριάζω τώρα τίς μέρες.

ἽΕπειτα θαρῶ πὸς μὲ τούτη τὴ σιωπὴ ὅλα ἀρχίζουνε
νὰ λυώνουνε.

ἽΟλα τὰ βλέπω μὲ ξυρισμένα, μούτρα.

Καθόλου δὲν θέλω νὰ ἀδικήσω κανένα. Τοὺς ἀγαπῶ
ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν είδα κανένα νὰ μοῦ κάμει κακό. Καὶ σκέφτουμαι
πὸς πρέπει νὰ τοὺς εὐγνωμονῶ.

Χρόνια τώρα, παλεύει ὁ κακομοίρης ὁ ἄνθρωπος,
κάτω ἐκεῖ στὶς μηχανές, κοντὰ στὰ λουριά τὰ μακρουλά,
πὸν ῥέφουνε ὄλοένα βόλτες,

Μαῦρος ἀπὸ τὸ κάρδουνο, λυγδωμένοι, μέσα σὲ μιὰ
γαλανὴ μπλουζα, χωρὶς καμιὰ ὄρεξη.

Δὲν ἔχει νὰ πεῖ τίποτα γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Στὴ γραμμὴ, οἱ μεγάλοι σῦρτες τῶν μηχανῶν πὸν
μπαινοβγαίνουνε, οἱ τροχοὶ πὸν γυρνᾶνε, τὰ σίδηρα πὸν
δὲν σκουριάζουνε, γιατί εἶναι μπογιατισμένα, ἀλημένα λάδι.

Θέλω νὰ τοῦ μιλήσω γκαρδιακά, νὰ ποῦμε κἄνα-δύο
κουβέντες.

— ἽΟλα περνᾶνε.—

Τοὺς εὐγνωμονῶ τοὺς κακομοίρηδες τοὺς ἀνθρώπους.

Εἶναι ὅλοι τους καλόκαρδοι και δὲν ἔχουνε ἔσένα, πὸν
γυρνᾶς μὲ κουρέλια στὸ δρόμο, νὰ σοῦ ποῦνε κανένα κακὸ
λόγο.

Μέσα στὶς μηχανές δουλεύουνε ὀλονυχτίς, ὀλημερίς . .

Και τὸν χειμῶνα ἀνάθουνε τὰ ἠλεκτρικὰ νωρίς, πολὺ
νωρίς ἀνάθουνε τὰ ἠλεκτρικὰ....

Χτές δὲν ἦτανε ἄσχημα.

Δὲν εἶχα καμιὰ ὑποψία, κανένα φόβο.

Μόνον τὰ μεσάνυχτα, ἀκριβῶς τὰ μεσάνυχτα, —δὲν ξέρω
πὸς μοῦ κατέθηκε κείνη τὴ στιγμή νὰ δῶ τὰ μεσάνυχτα
γεμάτα ἀπὸ φῶς—ἀρχισα νὰ καταλαβαίνω πὸς ὁ ἑαυτός
μου μιλούσε μὲ τὸν ὅμοιο του.

Μέσα στὴν φεγγαρόλουστη βραδιά. Στὸ διπλανό μου
καθρέφτη ἀρώτησα γιὰ τὸν ἑαυτό μου.

Δὲν ἄκουσα παρὰ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ ἑαυτοῦ μου.

ἽΕπειτα ἕνα τραγοῦδι σιγανό, πολὺ σιγανό τραγοῦδι,
γιὰ μιὰ βάρκα πὸν πλέει σὲ χρυσὸ ἀπόβαθρο, ἀπάνεμο,
και μιὰ κιθάρα πὸν ἀφίνει ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια τῆς ἕνα
ἀγκομαχητό. Θεέ μου, ἕνα λυπητερὸ κλάμα. ἽΑντίκουσα τὸ
φεγγάρι μέσα στὸν καθρέφτη και τὸν ἑαυτό μου τὸ βουβὸν
τὸν ὅμοιό του.

ἽΟ καιρὸς εἶνε χαλασμένος. ἽΕνα γαλανὸ κομμάτι οὐ-
ρανοῦ ἀποθίμησε ἡ ψυχὴ μου. Διαρκῶς βρέχει και θυμώνω
μὲ τὸν ἑαυτό μου. Λογαριάζω νὰ μὴν τοῦ ξαναμιλήσω.

Γαλανές λίμνες στὸν οὐρανό, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου σκόρπιο
στάπεραντα και μιὰ μέρα χλιαρή, γεμάτη ἀπὸ ἄρωμα
μαντζουράνας κι ἄλλα πολλὰ ἡδονικὰ ἀρώματα.

Τίποτα ἀπ αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ ζητήσω.

Μοιάζω σὰν κουρελιάρης και . . . . .

— Κυρίες μου, κυρίες μου, . . . ὦ, ὦ τόσο αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ σοῦ τὰ λέω, φρουκαριάρη ἄνθρωπε μου . . .

Ἡ σκέψη μου θολωμένη καὶ τὸ κεφάλι μου βαρῦ.

Ἔτσι μόλις μισανοίγω τὰ μάτια μου.

Ἀπέναντι, διαγράφονται οἱ ἄλλοι ποὺ βρίσκονται πάνω στὶς κλῖνες τους.

Δίπλα, ἓνα τραπεζάκι ἄσπρο μὲ μιὰ καράφα νερὸ καὶ ἓνα κουτάλι.

Πάνω τους, στὸν τοῖχο, κρεμισμένος ἓνας πίνακας μ' ἓνα κομμάτι χαρτί ὅπου βρίσκεται χαρμαγμένο τὸ διάγραμμα τοῦ πυρετοῦ.

Μόλις μπορῶ νὰ δῶ τὸ πνευλοδοχεῖο καὶ τὸ παράθυρο ποὺ βλέπει στὸν κῆπο.

Δὲν ἔχω κανένα νὰ σκεφτῶ καὶ κάθουμαι καὶ λέω τοῦ ἑαυτοῦ μου διάφορα πράματα.

Θαρρῶ πὼς ἀκούω μακρὰ κάποιον ἄνθρωπο βουτηγμένο στὸ βούρκο καὶ . . .

— Κυρίες μου, κυρίες μου . . . — πόσο λυπημένος κάθεται ὁ ἄνθρωπος καὶ βλέπει.

Τὰ δένδρα κουνᾶνε τὰ φύλλα τους. Ὁ ἥλιος βασιλεύει.

Μιὰ γαλάζια βροχὴ ἀπὸ ἀστραφτερὰ πολὺτιμα πετράδια.

Κάπου-κάπου, διακρίνεις ἀνεμῶνες ποὺ στροβιλιζοῦνε μέσα σὲ λόχρα χουτάνιμα, σὲ μαγαμένες γαζίες, σὲ κρίνους ἀπὸ μαργαριτάρια, σὲ γιαισιμὰ πλεχτοδεμένα μάγιόκλημα.

Πισχιλιῆς καὶ μαντζουράνα καὶ γεράνια μὲς τὸ λεπτὸ ἄρωμα τοῦ εὐκάλυπτου. . . .

Οἱ μενεξέδες στὰ κάνιστρα, τὰ ρουμπινένια κι ἀπὸ ἀντιόπτους, καθὼς τὰ κοιτοῦν παρθένες λαμπαδόχορες, γαλανομάτες μ' ἄγορα μῆλα στοὺς κόρρους, μὲ μέλη ἡδονικά, σὲ μιὰ μουσικὴ κατανυχτικιά, ὅλη βυζαντινὰ ἡμιτόνιο, πλάγιου ἤχου, ἔλεοῦσες, μορταριώτισσες . . .

Τὸ ἄρωμα τῆς ἰδρωμένης σάρκας τους καὶ τοὺς γλουτοὺς ρυθμικούς.

Πάνω σὲ φτερὰ παγωνιῶν καὶ κίρκων. Κάτω ἀπὸ ἀπὸ πλατήσια πεῦκι, σκοτεινά, γέροντας, γέροντας, σὰν κεράκια ποὺ λυώνουνε ἀπὸ τὴν ζέση καὶ στάζουνε μοιρολογόντας πάνω ἀπὸ νερὸ μὲ κατανυχτικὰ κοντάκια κι ἀπολητίκια.

Τὰ γαρουφάλα μὲ τάλικο τὸ χοῦμα, οἱ νάρκισσοι ὁλό-

γυμνοί, χυμένοι σάραχνούφαντο πράσινο μετᾶξι, σὲ κίτρινα φτερά.

Ὅπου ξαπλωμένες παρθένες πετροβολιοῦνται μὲ φύλλα κρίνων, μὲ ρουμπινία, μὲ σμάραγδα, μὲ χούφτες σκόνης, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, μὲ χίλιω-λογιῶ κοχύλια θαλασσινά, λάγνες, ἀνάσκελα ξαπλωμένες, μὲ τὰ μάτια μενεξεδένια, βλέποντας τοὺς ὑάκινθους, τοὺς λωτοῖς, τοὺς σάπφειρους καὶ τὰ λείμονάνθια.

Κάπου—κάπου, κανένα κομμάτι ἀπὸ πορφύρα ἐξαίσια, γεράτη ἡδονή, γεμάτη ἔρωτα.

Τὸ βράδυ πέφτει.

Κάθουμαι μόνος καὶ συλογέμαι. Μιὰ πολὺ παλιὰ ἱστορία πρέπει νᾶναι.

— Κάποιον συνάντησα, κάποιον φίλο μου.

Τὸν εἶχα δεῖ μέσα στοῦ σκοτάδι. Ἦταν ὀλομόναχος, ντυμένος στὰ μαῦρα.

Δὲ μιλοῦσε, μήτε μὲ τὸν ἑαυτὸ του· καὶ καθὼς περπατοῦσε στὸν σκοτεινὸ κείνο καὶ τρισάθλιο δρόμο, τὸ πρόσωπο του, δὸς του, κ' ἔπαιρνε ἓνα χλωμὸ χοῦμα.

Κάπου-κάπου, ἔκανε ἓνα κούνημα μὲ τὸ χέρι του σὰ νᾶθελε νὰ διώξει κάποια μυῖγα ποὺ διαρκῶς σβουροῦσε γύρω στὸ κεφάλι του.

Τέλος, βρῆκε μπροστά του ἓναν ἄλλο κύριο μὲ τὰ μαῦρα, γεροντοπιό, καὶ ξακολουθήσανε μαζί τὸν δρόμο μὲς τὸ σκοτάδι.

Πέθανε. . .

Τὶς νύχτες ἔχω πυρετό, τὰ μάγουλά μου ἀνάβουνε καὶ γίνουμαι μουσκῦδι στὸν ἰδρῶτα.

Βάζω μὲ τὸ νοῦ μου πὼς μπορῶ νὰ πεθάνω.

Δὲν σχεδιάζω λοιπὸν παρὰ τὸ πὼς μπορῶ νὰ πεθάνω.

«Μπορεῖ νὰ πεθάνει ὁ κακομοίρης ὁ ἄνθρωπος σὲ λίγες μέρες.»

Ἦστερα χάνω τὶς σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦσα.

Προσπαθῶ νὰ τὶς ἀραδιάσω μιὰ-μιὰ, καὶ κάθουμαι κι ἀκούω.

Τίποτε δὲν χτυπᾶ.

Τὸ παράθυρο τὸ κλείσανε χωρὶς νὰ ρωτήσουνε κανένα.

Στὶς γωνιές, δὲν βλέπω καμμιά ἀράχνη κι ὁ θάλαμος εἶνε μακρὺς.

Ἔνα χλωμό, ἄρρωστο φῶς, γιὰ παρηγοριὰ ὄλων μᾶς, ἀνάθει.

Οἱ περισσότεροὶ κοιμισμένοι.

Κάποιος ἔζηξε λίγο καὶ ἔπειτα ἀπλώθη σιωπῇ.

— Δὲν εἶναι τίποτε, κακομοίρη μου ἄνθρωπε. Δὲν σὲ ἀπειλεῖ κανένας. Κοιμήσου, λοιπόν, κοιμήσου. . . .

Δὲν εἶναι καιρὸς, τώρα τὴ νύχτα, πού ἴσως σοῦ μέλλενὰ πεθάνεις, νὰ ξαγρυπνᾷς.

Δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε. (Πονεῖς, ἐδῶ, στὸ πλευρό;) Ὁ ὕπνος δὲν σὲ ἀφήνει νὰ νοιώσεις.

Μόνο τὸ φλογερὸ μεσημέρι νὰ φοηθῆεις.

ἽΟλη τὴ νύχτα, τὸ ἴδιο φῶς βλέπεις.

Ξετᾶνεις, ὅταν καὶ τοῦτο σβῦσει, πόσο βαθὺς εἶνε ὁ κόσμος!

— Ναί, εἶνε βαθὺς ὁ κόσμος.—

Τώρα, ἀκοῦς τοὺς ἤχους πού κάνουνε τὰ δονημένα μόρια τοῦ σώματος σου καὶ πού αὔριο ἀδρανοῦνε, χωρὶς νᾶχουνε μαζί σου κανένα λόγο νὰ ποῦνε. Ναί, ἔτσι εἶναι, κακομοίρη μου ἄνθρωπε.

— Τὴ νύχτα, τὴν φοβοῦμαι, εἶπες.— Τὴ νύχτα τὴν φοβοῦμαι, ἀπάντησε ὁ ἑαυτός σου.— Δὲν εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ, εἶπα. Κάτι σὰν ἀγριόφειδα πού στροβιλίζουνε στὸ χέρι ἐνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ βάρη τῶν αἰῶνων εἶν' ὁ ἑαυτός μου.

Τί σοῦ εἶναι λοιπόν τοῦτος-δῶ ὁ ἄνθρωπος; Νοιώθει κάπως τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του καὶ ἀγωνιᾷ, ἀνοίγει τὸ στόμα του καὶ προσπαθεῖ μὲ ἀόριστα κουνήματα τοῦ χεριοῦ νὰ τὸν σταματήσει. Ἄλλοίμονο!

Τὸν εἶδε τὸν ἑαυτό του πῶς δὲν ἦταν ὁ ἴδιος πῶς δὲν τοῦ ἔμοιαζε, πῶς ἦταν διαρκῶς ἀνήσυχος καὶ ἄρχισε νὰ κλαίει.

Κάθεται τώρα πάλι καὶ τὸν ἀγαπᾷ, γιὰ αἰσθάνεται πῶς εἶναι κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ὡ πόσο ἀποθυμᾷ νὰ τὸν ἀγκαλιάσει! Νὰ τοῦ μιλήσει γκαρδιακά, νὰ τὸν συμπονεῖ, νὰ χαρεῖ καὶ νὰ κλάψει μὲ τὴν κατάστασή του!

Τὸν ἔχει ἀγαπήσει καὶ κάθεται καὶ τοῦ μιᾷ. Ξετᾶνουνε μαζί καὶ οἱ δύο τους, τὴ νύχτα μὲ τὰ σαπφείρινα μαθιὰ μάτια, ἂν χορευοῦνε οἱ νεράιδες μέσα στὰ πεῦκα καὶ ἄν, κάτω ἀπὸ τὰ κυπαρίσσια, εἶνε βαλμένοι βαθυὰ ὁ νεκρός.

Αἰῶνες πού ὁ νεκρὸς κοιμᾶται.

Τὰ μάτια του σφαλιστὰ καὶ οὔτε ἓνα λόγο εἶπε. Γεμάτος ἀπὸ πόνο!

Ὁ νεκρὸς, μέσα στὴ στερνὴ του ἀγωνία, μίλησε γιὰ τὸν πόνο του καὶ ὁ πόνος του: ἓνα ψηλὸ κυπαρίσσι βεργολίγερο. Ἔνα δάσος ἀπὸ κυπαρίσσια φυτρώσανε μέσα στὰ βάθια τῆς πονεμένης ψυχῆς τοῦ νεκροῦ. Πάνω στὶς κορφές τους, δυὸ μαυροπούλια φωλιάζουνε.

Μετρᾷ ὁ νεκρὸς χιλιάδες φορές. Τοὺς ἀρνητικὸς ἀριθμοὺς προπάντων βάζει μὲς τὸ κεφάλι του. Καὶ μιὰ μέρα, τὰ μεσάνυχτα, εἶδε ὅλα τὰ φεῖδια νὰ τρώγουν τὸν ἑαυτό του.

Τὸν εἶχινε μαγέψει ἀπὸ τὰ φιλιὰ τὸ μεσημέρι οἱ νεράιδες, σὰν καθίσανε κοντὰ στὸ ρυάκι νὰ φάνε.

Περνοῦσαν ὅλες μαζί, ἀεροπερπατοῦσες, οὐράνιες μορφές.

Σ' ἄρχισαν νὰ τριγυρνᾶνε δῶ-πέρα, κάτω ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι, τοὺς εἶπα.

— Ἡ ψυχὴ μου ἀποθύμησε τὴ γαλήνη.

— Μέσα σου εἶνε ἡ γαλήνη.—

Πῆγα καὶ βρῆκα μέσα στὰ κατάβηθα τῆς ψυχῆς μου τὰ νερόφειδα πού στροβιλίζουνε κατὰ τὰ μεσάνυχτα.

Δὲν εἶτανε μόνο τὰ νερόφειδα, εἶταν ὁ ἑαυτός σου, πού εἶδες τὴ νύχτα νὰ χορεύει. Εἶναι καιρὸς πού ξύπνησε μέσα στὸν ἑαυτό σου ὅλο τὸ σκοτάδι, ὅλο τὸ ἔρθεος.

Καὶ εἶπες:

Δὲν ἔχεις ἐσὺ καμμιά ἀρχὴ καὶ δὲν μπορεῖς παρὰ νὰ κάθεται τώρα καὶ νᾶκοῦς τὸ σκοτάδι καὶ νὰ μιᾷς μὲ τὴ ψυχὴ σου.

Τὴν ἄκουσες τὴ στριγγιὰ φωνὴ τῆς, ὅταν ἐρχώσουνα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς νύχτας.

Ναί, βαστοῦσε ἓνα ψαλτήρι καὶ μιὰ κιθάρα στὰ χέρια τῆς. Στεφανωμένη καθὼς ἦτανε μὲ κεῖνα τὰ λαυρὰ διάδηματα, τραγουδοῦσε γιὰ τὰ λουλούδια. Δὲν εἶχε ἀκόμα περάσει ἀπὸ τὰ βράχια ὅπου βοισκόντουσαν τὰ ψοφίμια. Μέσα στὰ λόγια τῆς, ἄκουσες τὸν ἑαυτό σου νὰ μιᾷ καὶ ὅμως τὴν παρότησες καὶ ἔφυγες.

Ἀπὸ τότε δὲν ξανάφτες.

ἽΟλά μείνανε τὰ ἴδια,

Τὰ κυπαρίσσια πάντοτε γέρονουν μὲ τὸ κούνημα τοῦ ἀγέρα.

Ὁ δρόμος μοναξιά καὶ τὸ καλοκαίρι σηκωνώτανε σκόνη ὑπερβολική. Δὲν περνούσανε ἄνθρωποι καὶ εἶταν ἡσυχία.

Εἶπα· καὶ ἄρχισα νὰ κλαίω μαζὺ μὲ τὸν ἀνήμερο τὸν ἑαυτοῦ μου. Τὸν λυπώμονα τὸν ἄνθρωπο, εἶναι βασανισμένος κι-ἕνας Θεὸς ξέρει, ἂν τοῦ ἀξίζει τέτοια στερνὴ κατάντια.

✱

Οἱ ὄρες περνοῦνε βουθές, γεμάτες ἀγωνία.

Ἰδρώνω καὶ θέλω νὰ μάθω πόσοι βροσκοῦνται κοντά μου.

Κι ὅμως πόσες φορὲς τοὺς μέτρησα, πάνω στὰ κρεβάτια τους, ξαπλωμένους μὲ κέρινα πρόσωπα! Τοὺς ἔχω πολλές φορὲς ξαναμετρήσει!

Κανένας δὲ βροσκοῦν κοντά μου, κανένας δὲ βροσκοῦνται κοντά στὸν ἄνθρωπο μου, πὸν δὸς του καὶ ἀγκομαχᾷ.

Τὸ κρεβάτι του ἔχει ἕναν ἀριθμὸ. Κανένας δὲν τοῦ μιλά καὶ εἶναι ἀπόλυτη σιωπή. Δὲν ξέρω πότε μπορεῖ νὰρθεῖ ἢ μέρα.

— Κακομοίρη μου, τὸ φῶς τοῦτο ὅπου διαρκῶς ἔχεις ἐπάνω του καρφωμένα τὰ μάτια, τί ἡλίθιο πὸν σοῦ εἶναι! Δὲ τρεμουλιάζει οὔτε στάλα. Χτές, μίλησες μὲ τὸν γιατρὸ γιὰ τὸ φῶς. Ὁλη σου ἡ σκέψη ἔχει συγκεντρωθεῖ σὲ τοῦτο.—Ναί, ναί, εἶνε χλωμό, εἶπεν εὐπειθέστατα ὁ γιατρός.

— Χλωμὸ εἶναι, ἀπάντησες.

Ἔστερα σωπάσατε.

Σὺν ἔφυγε ὁ γιατρὸς κάθεται μόνος του. Ἄκουμπᾷ στὸ χέρι του—μόλις πὸν μπορεῖ... Θυμᾶται τὰ μικρὰ του χρόνια, τώρα; Οἱ μικρότερες λεπτομέρειες καὶ φαντάζεται ὅμοια τὴν καταστροφή πὸν πάντα τρέχει ἀπὸ πίσω του. Ὅταν τὴ νύχτα, ἀρχίσουν ἄξαφνα νὰ χτυπᾶνε οἱ καμπάνες. Ὁλος ὁ κόσμος ἀνάστατος, γιὰ ἀπὸ ὅλες τις μεριὲς πῆρε φωτιά ἢ πόλη. Οἱ κόκκινες γλώσσες γλύφουνε τὸ μαῦρο στερέωμα καὶ ὁ μαζωνὸς βουητὸς τοῦ νεροῦ, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν σπιτιῶν πὸν γκρεμίζονται. Τὰ παιδιὰ τρέχουνε στοὺς δρόμους μισόγυμνα κι οἱ γυναῖκες μπουλοῦκια-ιπουλούκια, ἀναμαλλίαρες ζητᾶνε τὰ παιδιὰ τους. Ἐπειτα

δὲν ξέρω πῶς, βλέπει τὸν ἑαυτοῦ του σὰ μιὰ μακρουλή σκιά. Τρέχει λαχανιασμένος κι ἀντικρούζει τὴν θάλασσα βουθὴ νὰ κοιμᾶται. Τὸ μυαλό του εἶδε τὴν καταστροφή καὶ ἄρχισε νὰ μερμηγκιάζει. Ἔπεσε κάτω καὶ γιὰ πολλὲς ὥρες ἔμεινε ἀναίσθητος.

Κάποτε δὲ βροσκοῦν καὶ κανένα ἄξιο λόγου γιὰ νὰ παινέσεις τὸν ἑαυτοῦ σου. Εἶναι, στὸ κάτω-κάτω, μιὰ συνηθισμένη ζωὴ—κουνάει τὸ κεφάλι του καὶ μουρμουρά. Τίποτε τὸ ἐξαιρετικό.—Μπαίνει σὲ ὑποψίες καὶ γυρίζει καὶ βλέπει πάντοτε γύρω του τὴ νύχτα.

Δὲν ξέρει κανένας πότε ξημερώνει. Δὲν ὑπάρχει τίποτε πὸν νὰ δείχνει τὸν χρόνο.

Ἄες: ὁ κόσμος δὲν ἔχει χρόνο καὶ σιωπᾶς ἀναπάντεχα.

Μάλιστα, κουνᾷ ἐπιθεβαιωτικά τὸ κεφάλι· δὲν εἶναι καθόλου παραλλαγμένη ἡ ζωὴ του. Ἀξιόλογα λοιπόν, ὅλα τοῦτα κάθεται καὶ τὰ φκιάχνει καὶ νὰ σου, σὲ λίγο χάνονται καὶ νὰ σου, πάλι ξαναρχίζει τις σκέψεις.

Ἡ νύχτα δὲν πέρασε ἀκόμα.

Ἔτσι, μπορεῖ χωρὶς κλάματα καὶ ἀγωνία νὰ καθίσει καὶ νὰ μιλήσει μὲ τὸν ἑαυτοῦ του.

Σπουδαῖα πράγματα δὲν λέει. Πολλὲς σκέψεις τοῦ φαίνονται σαγλές. Φαντάζεται τὸν ἑαυτοῦ του κάπως ἄλλοιωτικό. «Νὰ σου, τώρα πὸν μοῦ ἀρχινᾶς νὰ μοῦ κλαίεις.—Τάχα δὲ σοῦ εἶπανε πῶς σὲ λίγες μέρες θὰ γίνεις καλά;» Ἐτριψα τὰ χέρια μου καὶ συνεχάρηκα τὸν ἑαυτοῦ μου. Κάνεις ἕνα ἀπλούστατο περιστατικό καὶ τὸ μεγαλώνεις καὶ δὲν βλέπω τώρα τίποτε περισσότερο.—Μὰ τώρα, εἶναι μέρες καὶ μέρες πὸν περνώ ἐδῶ.

Τὴ νύχτα ξαγρυπνῶ γιὰ καταλαβαίνω πῶς εἶμαι μελλοθάνατος. Ἀρχίζω πάλι νὰ φοβῶμαι πῶς δὲν θὰ φύγω τὴν καταστροφή. Ναί, πόσο σὲ ἀγαπῶ, κακομοίρη, πόσο κλαίω γιὰ τὴν καταστροφή σου! Μπορεῖ νὰναι ἀναμφίβολη· μπορεῖ καὶ καλομπορεῖ.

—Νὰ πάλι, πὸν ἀρχίζω καὶ σὲ ἀγαπῶ ἑαυτέ μου. Μὰ τώρα πὲς πῶς τρέχεις στὴν καταστροφή. Μέσα μου βλέπω πῶς δὲν εἶσαι καθόλου ἄξιος γιὰ ἕνα τέτοιο πρᾶμα. Ἐσὺ ἀποθύμησες νὰ ζήσεις. Καὶ γύρω σου νὰ ἡ ζωὴ. Πάνω σὲ σένα μπορεῖ νὰ συμβεῖ τίποτα τέτοιο;

Καὶ ἀρχίζει νὰ στρώβει τὰ χέρια του καὶ νὰ γουρλώει καὶ νὰ ἀγωνιᾷ γιὰτι μπορεῖ νὰ πεθάνει. Ἐνας ἄοριστος

φόβος μπλαίνει μὲς τὴν καρδιά του καὶ τὸν ταράζει καὶ θέλει νὰ σηκωθεί, νὰ φύγει μακριά, ἐκεῖ ὅπου νὰ μὴ μπορεῖ κανένας νὰ τὸν βλέπει, μήτε ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός του.

Χλωμαίνει, δακρυρίζει καὶ κλαίει. Ξαπλώνει λίγο, καὶ ὅλα ξαναχάνονται μὲς τὸ μυαλό του. Τὰ μέλη του καρφωμένα στὸ κρεβάτι. Προσπαθεῖ νὰ κοιμηθεῖ κι ἀρχίζει νὰ ξανασκέφτεται.

«Στὸ τέλος, δὲ μὲ μέλλει καθόλου ἂν θὰ πεθάνω κι ἂν εἶμαι μελλοθάνατος» κι ἀρχινῶ νὰ γελῶ.— Χά!— Αὐτὸ δὰ εἶνε τώρα, πὺ δὲν μὲ μέλλει καθόλου. Στὸ κάτω-κάτω, ξέρω πὺς εἶναι ἓνα πράμα ἠλίθιο καὶ θέλω νὰ δῶ πὺς γίνεται.— Χά!— Αὐτὰ κάθουμαι καὶ λέω μὲ τὸν ἑαυτό μου.»

Εἶναι νύχτες ὅπου ὁ μελλοθάνατος δὲν κλείνει μάτι. Κάθεται καὶ βλέπει τὸ φῶς πὺ ρίχνει τὸ ἠλεκτρικό. Ἡ ἔνταση του δὲν ἀλλάζει καθόλου, δὲν τρεμουλιάζει οὔτε στάλα, ὁ ἀγέρας δὲν παίζει μαζὺ του. Πόσο τοῦ εἶναι ἄψυχο τὸ φῶς πὺ βλέπει! Τὶς σκιές βέβαια, τὶς διακρίνει νὰ διαγράφονται στοὺς τοίχους, τὶς νοιώθει νὰ πλησιάζουνε.—

— Ἀχραντα μυστήρια, τὰ δυσκοπότηρα, τὰ φελόνια κι ἓνας Χριστὸς χλωμὸς, ὀλόχλωμος γυρτὸς στοῦ μαρτυρίου του τὴν ἀγωνία. Μιὰ Παναγιά μοιρολογοῦσα, ἐλεοῦσα καὶ χαμηλοβλεποῦσα, δακρυσμένη ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ ἄμοιρου παιδιοῦ της... Τὰ γιούλια μὲ τοῦ ἡλίου τὶς ἀχτίδες, σμίγουνε σὲνα γλυκὸ φιλή, φιλή ἡδονικό....

Εἶναι πολὺ μακριά.... Θεέ μου, πόση ἡ ἀγωνία Του; Ὅσο τὶς χάνει, ὅσο σβύνουνε οἱ σκιές τὰ μάτια του καὶ παίρνουνε μιὰ τρομερὴ λάμψη, στηλώνονται δῶ, στηλώνονται κεῖ, παντοῦ στηλώνονται τὸ χέρι προσπαθεῖ καὶ τοῦ νάκκουμπήσει, ὁ ἰδρωτὰς τρέχει, ἡ ἀναπνοή του εἶναι γρηγόρη· στὰ μηλίγια του χτυπᾶνε χιλιάδες σφυριά, τὸ στόμα του ξεράθηκε ὀλό-ελα καὶ τὸ χλωμὸ πρόσωπό του ἐξαντλημένο φρικιά.

Σταματᾶ κάπου.

Ξαναστηλώνει τὰ μάτια του ἐκεῖ, σὲ κείνο τὸ βᾶθος.

Τίποτε, τίποτε....

Στὴ γρημὴ διαγράφονται οἱ κλῖνες μὲ τοὺς ἄρρωστους πὺ τοῦ φαίνονται κι ὅλας νεκροί.

Τίποτε δὲν κουνιέται· ἓνα ἀπαλὸ ρίγος· ξαναρχίζει νὰ περιφέρει τὰ μάτια του γύρω.

Τὰ ἴδια τὰ πράματα πὺ ξαναδε χίλιες φορές ἴσαμε τώρα. Τὰ ἀηδίασε, τὰ μισᾶ μὸλη του τὴν ψυχὴ. Κι ὅμως εἶναι ἀκόμα ἀναγκασμένος νὰ τὰ ξαναδεῖ, ἀκίνητος ὅπως πάντα, χωρὶς πάθος μπρὸς στὴν κατάσταση του κείνη. Δὲν ξεχωρίζει καλὰ-καλὰ μερικά, θυμώνει μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ γυρεῖ νὰ τοῦ πεῖ τὶς χειρότερες βροσιές.— Ὁ κακομοίρης ὁ ἑαυτός μου! καὶ σὲ τί φταίει;— Δὲν θέλει πιὰ νὰ δεῖ τίποτε κι ὅσους τὸν τριγυρίζουν τοὺς μισᾶ, γιατί δὲν μποροῦνε νὰ τοῦ κάνουν τίποτα. Μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ τοὺς διώξει, μπορεῖ καὶ νὰ τοὺς μιλήσει· καὶ τώρα κάθεται καὶ τοὺς ὑπομένει ὅλους αὐτοὺς ἐδῶ; Νομίζει πὺς ἀναπνέει κι ἀρχίζει νὰ χαίρεται πὺ ξαναζει· γρηγόρη λογαριάζει πὺς θὰ γίνει καλὰ κι ἀρχινᾶ μὲ πάθος νὰ ρουφᾶ ἀγέρα. Τὰ ρουθούνια ἀνοικοκλείουν καὶ τὰ μάτια στηλώνονται πάλι κάπου, παρακλητικὰ τώρα καὶ βουρκώνουνε ἀπὸ δάκρυα. Τώρα ἀνασαινε βαριά, τώρα γέρνει τὸ κεφάλι του πίσω ἀργὰ-ἀργὰ....

Σὲ λίγο, ξανασαινε πάλι, θυμᾶται τὴν πιὸ γαλήνια στιγμή τῆς ζωῆς του καὶ σφαινᾶ τὰ μάτια του. Μέσα στὸ νοῦ του ἀξάφνα, ἀρχίζουνε νὰ σκουροῦνε οἱ ρόδες τῶν μηχανῶν. Οἱ ἀρχιμηχανικοὶ δὲν εἶναι καλὰ καὶ περπατοῦνε μὲ κόπο, οἱ μηχανές τρέχουν πολὺ γρηγόρη καὶ τὸ πετρελαιο καίγεται ἀφθονο, χωρὶς καμμιὰ οἰκονομία. Βλέπει τοὺς ἀνθρώπους μαυρισμένους, λιγωμένους καὶ κατασκοτωμένους.

Χρόνια, χρόνια τώρα, κάθονται καὶ δουλεύουνε κεῖ κάτω στὶς μηχανές. Μαζὺ τοὺς ἔβγαινε τὸ βράδυ κάμποσες μέρες, ὡσποῦ ἦθε δῶ πέρα. Ἀρχίζει νὰ νοίγει τὸ στόμα του. Τὸ ἀνοίγει γιὰ νὰ νασαίνει πιότερο, γιατί λείπει πιὰ ὁ ἀγέρας καὶ φαίνονται τὰ σάπια δόντια του, τὰ χέρια του πὺ πάνω τοὺς οἱ φλέβες βρίσκονται σὰν λεπτὲς κορδελίτσες· γυρεῖ κατὶ, διαρκῶς γυρεῖ....

Μόλις μπορεῖ νὰρθῶσει κατὶ καὶ ὁ λαιμὸς του καίγει, καίγει ἀπὸ ξεραῖλα.

Τὰ μάτια στηλωμένα στὰ βᾶθη.—

—*

Οἱ νύχτες ὄρες περνοῦνε ἀργά.

—Βάζω μὲ τὸ νοῦ μου, πότε μποροῦν νὰ ρθοῦν τὰ

ξημερώματα. Τὰ χέρια μου τὰ νοιώθω κρύα, σάν τοῦ νε-
κροῦ. Ἀκκουμπῶ σιγά—σιγά πίσω τὸ κεφάλι μου.—

Εἶναι ἀργά, εἶναι ἀργά... Ἐνα κάρο περνᾷ καὶ κάμνει
ἓνα παράξενο μέσα στὴ σιωπὴ τῆς αὐγῆς, θόρυβο. Ὅλη τὴ
νύχτα ὑποθέτω πὼς θὰ γύριζε στοὺς δρόμους καὶ θὰ
φόρτωνε τὴ καβαλίνα.

Τὸ ἄλογο κατακουρασμένο, μὲ κεφάλι κατεβασμένο,
δκνὸ στὸ βάδισμα, ἀκολουθᾷ τὸ δρόμο του. Ὁ ἄνθρω-
πος πὸν τὸ ὀδηγᾷ, νυσταγμένος χασμουριέται. Κάπου-
κάπου ἀνοίγει τὰ μάτια του καὶ βλέπει μπροστά. Νοιώθει
πὼς τοῦτο εἶνε ἀνιαρὸ κι' ἀρ.ινᾷ, ἓνα βραχνὸ ἀμανέ.

Ὅλη τὴ νύχτα ἴσως τὸ κάρο νὰ γυρνοῦσε στοὺς δρό-
μους κι' ὁ ἄνθρωπος τοῦτος νᾶδειαζε τοὺς βόθρους.

—Δὲ μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι. Δὲν θὰ τὸ ξέρει λοι-
πὴν κανένας, πὼς δίπλα μου πέθανε ἐκεῖνος ὁ κίτρινος
ἄνθρωπος;

Ἦταν ἀξούριστος, καὶ τὶς νύχτες γύριζε στοὺς δρό-
μοις μαζεύοντας κομμάτια χαρτιά καὶ ρούχα καὶ ψάχνοντας
στὶς γωνιές. Μῆνες τώρα σοῦ λέει πὼς γύρευε νὰ βρεῖ
δουλιᾷ.

Μέσα σὲ μιὰ τρομερὴ ἀγωνία, ἀκκουμπᾷ πάνω στὸ
μουσκεμένο μαξιλάρι του.

Πέθανε καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ ξέρει τώρα πὸν ἀρχί-
ζει νὰ ξημερώνει:—

Τὸ ἄλογο τραβᾷ τὸ δρόμο του μὲ τὸν ἴδιον τόνο.

Ὁ ἄνθρωπος πὸν τὸ ὀδηγᾷ ξακολουθᾷ τὸ ἀγροῖκο
τραγοῦδι του καὶ δὲν ἔχει πάρει καθόλου χαμπάρι πὼς
πέθανε ἀκριβῶς πρὸ ὀλίγου κάποιος, ἄλλος ἄνθρωπος.

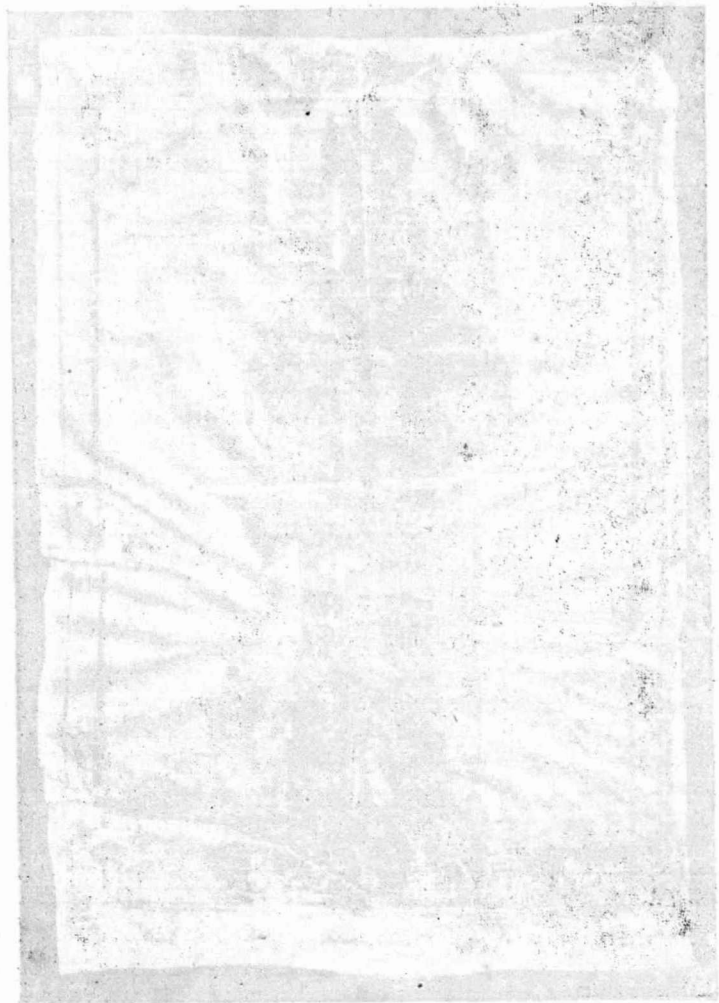
.....

Ἀλεξάνδρεια 1925

ΗΛΙΑΣ ΧΑΤΖΗΛΙΑΣ

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Α'. Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
(1282 - 1328)

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ο Α΄ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ
(1328 - 1351)

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΕΣ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ που δημοσιεύουμε μᾶς παραχωρήθηκε εὐγενικά ἀπὸ τὸν κ. Χρ. Νομικό.

Γιὰ τὴν εἰκόνα αὐτὴ γράφει ὁ ἱστορικός Σπυρίδων Λάμπρος (‘‘Νέος Ἑλληνομνήμων’’ Τόμος ΙΓ΄, 30 Ἰουνίου 1916, τεύχος Β΄.— Εἰδήσεις):

«Ὁ ἐνταῦθα (ἐν Ἀθήναις) παρεπιδημῶν κ. Χριστόφορος Νομικός ἀπέκτησεν ἐπ’ ἐσχάτων, ἀγοράσας ἐν τινὶ ἀρχαιοπωλείῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ αἰρετῶν εἰκόνα αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, διὰ χρυσοῦ καὶ χρωμάτων ἐξωγραφημένην καὶ φέρουσαν διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὴν ἐπιγραφὴν Ἀ ν δ ρ ό ν ι κ ο ς Ὁ Π α λ α ι ο λ ό γ ο ς. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ εἶνε ἐξωγραφημένη ἐπὶ περιγραμνῆς, φαίνεται δ’ εἰς ἡμᾶς κοσμοῦσα πότε οὐχὶ χειρόγραφόν τι, ἀλλὰ κ ὠ δ ι κ α ἴσως μονῆς τινος ἀναγούσης τὴν κτίσιν εἰς αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον. Ἐὰν δὲ κρίνωμεν ἐκ τῆς τεχνοτροπίας καὶ τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἐγράφη ἢ εἰκὼν περὶ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα. Φαίνεται δ’ ὅποσδήποτε ἀντιγραφεῖσα ἐξ ἀρχαιότερας εἰκόνης καὶ εἶναι πιστὴ ὡς πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνδυμασίαν. Ζήτημα δὲ εἶναι τίνα τῶν Ἀνδρονίκων τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων παριστάνει· ἀλλὰ κλίνομεν γὰρ πιστεύσωμεν, ὅτι εἶνε οὗτος μᾶλλον ὁ Ἀνδρόνικος Α΄ (1282-1328) οὗ ἔχομεν εἰκόνας ἐν τῷ ὑπ’ ἀρ. 1462 κώδικι τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν.

Ἐτῆς ζωγραφίας ταύτης πιστὸν ἀντίγραφον, φιλοτεχνηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Στεφάνου Ξενοπούλου, ὁ κ. Νομικός ἐδώρησεν εἰς τὴν ἐνταῦθα ἱστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἐταιρείαν πρὸς πλουτισμὸν τῆς

έν τῷ μουσεῖῳ αὐτῆς συλλογῆς εἰκόνων τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.”

Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΣ τοῦ Παλαμᾶ ἐπιμένουμε νά γίνει ὁμαδικά καί σύγχρονα ἀπό ὅλους τοὺς λογίους. Πρέπει νά τῆς δοθεῖ ὁ καθολικός χαρακτήρας πού τῆς ταιριάζει· ἄλλοιως, στήν πόλιν αὐτῆ τοῦ ἐμπορίου προτιμώτερο νά μὴ γίνει. Ὑπάρχει μᾶλλον λόγια φόβος μήπως, γιορτάζοντας χωριστά, λίγοι λίγοι, γιὰ ἓνα καί τὸ αὐτὸ πρόσωπο, παρεξηγηθοῦμε ἀπὸ τὸ λοιπὸ κοινὸ· τὸ ὁποῖο ἀπεναντίας πρέπει, μὲ ἓνα ὁμαδικὸ καί ἐπιβλητικὸ παρουσιασμα, νά μάθει ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πλούσιους ὕλιστές, ὑπάρχουν καί ἄλλοι, ἐκείνοι τοῦ πνεύματος, πού εἶναι καί οἱ πραγματικὰ πλούσιοι.

Η ΟΜΑΔΑ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σύσσωμη συμμετοχὴ τῆς στῆ γενική αὐτῆ γιορτῆ, ἀφιερώνει τὶς πρώτες σελίδες τοῦ φυλλαδίου αὐτοῦ στὸν Παλαμᾶ. Μᾶς ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο νά ἀφιερώσουμε ὁλόκληρο τὸ τεῦχος μὲ τὶς γνώμες διαφόρων λογίων, γιατί ἔπρεπε—σύμφωνα μὲ τὸ συμβόλαιό μας—ἡ ὅλη τοῦ τεύχους αὐτοῦ νά παραδοθεῖ στὸν τυπογράφο μας ἐντὸς τοῦ παρ. μηνός.

ΠΡΟ ΤΡΕΙΣ μῆνες, στερηθήκαμε προσωρινά τὸν ἰδρυτῆ καί πρόεδρο τῆς Ἐνώσεως μας, πού ἀναχώρησε στὸ Παρίσι γιὰ τὶς σπουδές του. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀγαπητοῦ μας φίλου Φυσεντζίδη ἄφησε μεγάλο κενὸ πίσω τῆς, γιατί ἔτσι στερηθήκαμε τὸν ἐκλεκτότερο σύντροφο. Μόλα ὅμως αὐτά, βρισκούμαστε στήν ἀνάγκη νά διαψεύσουμε τὶς κακοήθειες διαδόσεις μερικῶν καλοθελητῶν μας. Ἡ Ἐνώσή μας οὔτε διαλύθη καί οὔτε ὑπὸ διάλυσιν βρίσκεται. Ἀπ’ ἐναντίας, προσπαθοῦμε ναῦξήσουμε τὴν δράση μας καί καρπὸς τῶν προσπαθειῶν μας, μεταξὺ ἄλλων, θὰ εἶναι καί ἡ ἐκδοση τοῦ δράματος πού δημοσιεύουμε στὸ φυλλάδιο αὐτό, σὲ ξεχωριστὸ βιβλίο.

ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ αὐτό, χωρὶς θόρυβο, ἀνοίγουμε τὴν Τρίτη Περιόδο, πού θὰ περιλάβει τέσσαρα τεύχη. Τὸ γαλλοτεχνικὸ παρουσιασμα τοῦ ἐξώφυλλου ὀφείλεται στὸν εὐγενέστατο φίλο μας

καλλιτέχνη κ. Μ. Παπαδημητρίου, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ὁποῖου ἐλπίζουμε σιγά—σιγά νά κάνουμε καί ἄλλες βελτιώσεις στὸ παρουσιασμὰ μας.

ΟΛΟΙ ΠΡΕΠΕΙ νά ὑποστηρίξουν καί νά ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὴ *Νέα Φωνή*, τὴ νέα ἐφημερίδα πού ἐκδίδεται στὸ Παρίσι ἐπὶ μιὰ ὁμάδα ἰδεολόγων, στοὺς ὁποίους ἀξίζει κάθε ἔπαινος. Εἶναι ἡ φωνὴ τῶν Νέων, ἡ κραυγὴ τῆς νέας ἀναγέννησης πού ἄρχισε σιγά νά γίνεται πάνω ἀπὸ τὸν σωριαζόμενο παλιὸ κόσμον. Ἐκτὸς τούτου, εἶναι μιὰ εὐγενικὰ προσπάθεια ἡ ὁποία θὰ ἐπιτύχει γιὰ ἓνα ἐπὶ πλέον λόγο, ἀφοῦ γίνεται μέσα σὲ μιὰ μεγάλη ξένη πρωτεύουσα.

BIBLIA:

ΚΡ. ΝΟΜΙΚΟΥ: *Ἀνατολὴ καί Ἰσλάμ*. Ἱστορικές ὁμιλίαι. Α΄ χιλιάδα. Ἐκδοση «Γραμμάτων» (Γ. Δ. 10).

Θῆξιζε νά τονισθεῖ ἡ σημασία, γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας, τῶν δυὸ βιβλίων τοῦ κ. Νομικοῦ: Ἀ ρ α β ι κ ᾶ Ἰ σ τ ο ρ ῆ μ α τ α καί Ἀ ν α τ ο λ ῆ καί Ἰ σ λ ᾶ μ. Καί τὰ δυὸ, τὸ πρῶτον μὲ ὕψος ἀφήγησης λογοτεχνικῆς, τὸ δεύτερον μὲ λογικὴ συνοχὴ φανερώτερη, μᾶς δείχνουν πὺς οἱ ἀραβικὲς φυλὲς εἶχαν πολιτισμὸ ἀξιόλογο, ἀνώτερον ἀπὸ τὸν Δυτικὸ σὲ μιὰ ὠρισμένη ἐποχῇ.⁽¹⁾ Μᾶς μιλοῦν γιὰ τὸν ρόλο τοῦ Ἰσλάμ μέσα στήν Ἀνατολή—ρόλο ἐκπολιτιστικὸ καί πού ἐμεῖς θέλουμε νά γνοοῦμε. Μᾶς δείχνουν ἀκόμα πὺς ὁ προαιώνιος ἐχθρὸς, ὁ Μουσοῦλμάνος, ἦταν φίλος καί συγγενικός στὸν πολιτισμὸ καί στὰ συμφέροντα μὲ τὸ Βυζάντιον, πρὸ τοῦ οἱ Σταυροφορίες ἀρχίσουν.⁽²⁾ Μαῦτὸ τὸν τρόπο, ἡ κρίση τοῦ συγγραφέα, συγχρονισμένη καί ἀκριβόλογη (δίχως νά εἶναι καθόλου σχολαστικῆ), μᾶς λυτρώνει ἀπὸ μιὰ ἀλάνη ἱστορικῆ: αὐτὴν πού μᾶς χωρίζει ἀπὸ ἓνα γεωγραφικὸ γείτονα μὲ τὸ ἀγεφύρωτο χάσμα τῆς ἀμοιβαίας περιφρόνησης καί ἐχθρότητας. Δὲν ξέρομε ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴ μεριά τί γίνεται· ἀλλὰ ἐμεῖς μπορούμε νά καυχηθοῦμε, ὄχι γιὰ ἓνα εὐχάριστο *λογοτέχνη* μήτε γιὰ ἓνα ἀμερόληπτο ἐπιστήμονα, ἀλλὰ γιὰ ἓνα συγχρονισμένο ἀνθρωπιστῆ

⁽¹⁾ βλ. “Τὸ τέλος τῶν Βαρμακιδῶν” (Ἀ ρ α β ι κ ᾶ Ἰ σ τ ο ρ ῆ μ α τ α). “Οἱ Σταυροφορίες” (Ἀ ν α τ ο λ ῆ καί Ἰ σ λ ᾶ μ).

⁽²⁾ βλ. “Ἡ πρώτη ἐπίσημη Συνάντησις τῶν Τούρκων μὲ τοὺς Ἕλληνας” (Ἀ ν α τ ο λ ῆ καί Ἰ σ λ ᾶ μ).

που πάσκιζε να διαλύσει μία πλάνη με τα δύο του βιβλία. Κι ακόμα τα βιβλία του στρέφουνε την προσοχή προς την 'Ανατολή'· αυτό είναι άκαστά σημαντικό για μας που έχουμε τα μάτια στλωμένα κατά την Δύση (ίσως πάρα πολύ). Που ξέρουμε αν τήν φως ενός αύριονου πολιτισμού δεν έρθει "έξ ανατολών";...

*

Στην 'Ανατολή και 'Ισλάμ' ή φυσιογνωμία του ιστορικού ξεχωρίζει πιο έντονη και πιο πολύμορφη παρά στα 'Αραβικά 'Ιστορήματα'. Στο βάθος, είναι πάντα ο ίδιος μαγευτικός αφηγητής. 'Αλλά, κάθε "όμιλία" (όπως μετρίοφρονα αποκαλεί την εργασία του) παρουσιάζει, θαρροῦμε, και μία φάση τής προσωποποίησης του. Και είναι μία προσωποποίηση· δεν ιστορεί μονάχα ψυχολογεί, διαπιστώνει, ερμηνεύει και φιλοσοφεί χειριζόμενος όλες τις "ικανότητες" του μυαλού του. Αυτές θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε-δίχως καμμιάν άλλη αξίωση καθαρού ιστορικού ελέγχου:

Στο πρώτο κομμάτι "ή Χεβρών και το 'Απαγορευμένο Τζαμί του 'Αβραάμ" ξαναβρίσκουμε τόν ταξιδευτή που έρευνάει. 'Ο νους έρευνητής, μα τα μάτια ενός ποιητή. Δεν ανακαλύπτει μονάχα· νοιώθει. Αυτό όφείλεται ή ζωντανή κείνη εντύπωση που ό άναγνώστης αποκομίζει από κάθε κεφάλαιο· σαυτό ίσως και να όφείλεται ή τάση του να προσέχει και να εξηγεί «πρόσωπα που πιότερη σχέση είχαν ως τότε με το μύθο, παρά με τήν κρύα και άυστηρή ιστορική αλήθεια». Και μπροστά σαυτά, ό έπιστήμονας δεν μπορεί να μένει άσυγκίνητος. 'Έχει τήν εντύπωση «ότι σηκώνει μία άπ τις δίπλες του πέπλου που σκεπάζει τους πρώτους παλμούς του κόσμου...»

Τό άριστοεργηματικό κεφάλαιο για τήν Ζηνοβία, βασίλισσα τής Παλμύρας, τό διαβάξεις και τό ξαναδιαβάξεις. Φανερό πως έδω ό ποιητής όπερισχέι, ό μαγεμένος μα κι ό μαγευτής. Γραμμένο σε μία δικαιολογημένη συμπαθητική διάθεση προς μία ξεχωριστή γυναίκα και προς μία λαμπερή εποχή, είναι από τα λίγα κομμάτια τής λογοτεχνίας μας όπου ή ιστορία γίνεται ζωή. Θαρρείς πως βλέπεις τήν Ζηνοβία να ξεκινάει, καθάλλα σάτιμητο άραβικό άτι, «με τα χρυσά της άρματα και τα ξεπλεχα μαλλιά της» ενώ τα γυμνά μελαψά της μπράτσα τεττώνουνται προς τα χαλινάρια του όρημητιού ζώου. Τήν ακολουθάς κατόπι στους δρόμους τής Ρώμης, πίσω από τό άσμα του νικητή, σκλάβια μα πάντα περιήφανη. Αϊώνες πολλούς ύστερα, διαβαίνει ό ποιητής άπ τα έρείπια τής Παλμύρας. Και

νοιώθει τό γλυκόπικρο αίσθημα τής αιώνιας διάβασης και άλλαγής μέσα στον Χρόνο. «Τά πάντα ρει...» 'Ο άδυσώπητος νόμος ύψώνεται τραγικά άληθινός. "Όμως μένει τό έρείπιο: «Και τα χρόνια περάσαν και οι καιροί άλλαξαν και τό φάντασμα τής καταστραμμένης πόλης στέκεται πάντα εκεί, στην άμμο μέσα, τσακισμένο αλλά περιήφανο...» Και δεν μπορεί να μη αναλογισθεί τόν στίχο του Διγενή 'Ακρίτα:

«'Αράχνη είναι ή ζωή και κοινορχτός ή δόξα...»

Στα τρία τελευταία κεφάλαια: «'Η Πρώτη έπίσημη Συνάντηση των Έλλήνων με τους Τούρκους», «οί Σταυροφορίες» και «οί Μαύροι» ό τόνος αλλάζει. Δίχως να λείπει ή θερμή διάθεση του αφηγητή, νοιώθεις πως ό ιστορικός φιλόσοφος έχει τόν λόγο. 'Εδώ, καθαρότερα εκδηλώνεται ή κρίση του έπιστήμονα, συνδυασμένη με μία διορατικότητα ψυχολόγου και με μία πνοή άνθρωπιστή.

Με τήν «Πρώτη έπίσημη Συνάντηση» μπαίνουμε σε μιάν αντίληψη έπιστημονική τής ιστορίας. Τίποτε δεν γίνεται στα κουτουρού μα και τίποτε δεν πάει χαμένο. Κάθε γεγονός έχει έλατήρια από τό παρελθόν και αντίχτυπο στο μέλλον — όφέλημα ή βλάβη. 'Από τό αποτέλεσμα ό φιλόσοφος πρέπει να βγάλει ένα συμπέρασμα. Γι αυτό, δεν φθάνει ή έπιστημονική έρμηνεία, μήτε μονάχα ή λογική ανάπτυξη. Χρειάζεται και μία αντίληψη πλατύτερη του στραβού και του σωστού. Ατήν ό άνθρωπιστής θα εύρει. Στους «Μαύρους» χτυπάει τήν παντοδύναμη «πρόληψη των φυλών» που και σήμερα ακόμα είναι βαθειά ριζωμένη μέσα μας. (1) Στις «Σταυροφορίες» σηκώνει τόν πέπλο τής συμβατικής ιστορίας και μας φανερώνει τήν βαθύτερη αλήθεια. ( )

(1) «...άληθινά αποδεικνύεται ότι οι δυστυχισμένοι εκείνοι άνθρωποι δεν είναι κατώτεροι εκ φύσεως από τους άλλους αδελφούς τους, κι ότι για τήν σημερινή τους φυλετική κατάσταση ίσως τή μεγαλύτερη ευθύνη να φέρει ή λευκή φυλή, που τόσο άπάνθρωπα τήν εκμεταλλεύθηκε». (Οί Μαύροι σελ. 208).

(2) «Οί Σταυροφορίες γέννησαν τό μίσος μεταξύ Μουσουλμάνων και Χριστιανών...κι' αυτές είναι που σκάψαν τό άγεφύρωτο χάσμα που από τότε χωρίζει τα δύο αυτά τμήματα τής άνθρωπότητας» (σελ. 175) «...έπρεπε να έλθουν οι Σταυροφορίες να αίματουλίσουν τήν 'Ανατολή άσκοπα και βάρβαρα, για να γεννηθί τό μίσος του 'Ισλάμ κατά τής Θρησκείας του Σταυρού» (Οί Σταυροφορίες σελ. 176.)

Και παρ'όλα ταύτα: «'Από τήν εποχή που έπιστρέψαν στην Ευρώπη οι ντροπισασμένοι Σταυροφόροι άναφαίνεται τό θρησκευτικό μίσος στη Δύση...» (idem)

Ἐπιστήμονας λοιπὸν μὲ διορατικὴ ψυχολογία προικισμένους καὶ φιλόσοφος ὑψωμένους πάνω ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ ψεύδη σὲναν πλατὺ ἀνθρωπισμὸ τέτοιος μᾶς φανερώνεται ὁ κ. Νομικός στὰ τελευταία κεφάλαια. Ἴσως ὁ ἀνθρωπισμὸς νᾶναι ἡ πιὸ βασικὴ φάση τῆς προσωπικότητάς του. Ἴσως ὁ συγγραφέας τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ἰσλάμ νᾶντιλήφθηκε ὅτι ἡ κύρια ἐνωτικὴ γέφυρα τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ὁ "λογισμὸς" (raison) ἀλλὰ τὸ αἶσθημα. Τὸ παράδειγμα τῆς καταπληκτικῆς ἐξάπλωσης τοῦ Χριστιανισμοῦ στὰ πρῶτα του χρόνια αὐτὸ μᾶς μαρτυρεῖ. Πρῶτος ὁ Χριστιανισμὸς ἀντιλήφθηκε τὴν «καθολικότητα» τοῦ αἰσθήματος. Καὶ γιὰ νὰ καταλάβεις ἓνα λαὸ ξεπεσμένο, ἀλλὰ μὴ φορὰ δοξασμένο, γιὰ νὰ γίνεις ἱστορικὸς ἀληθινὰ καθολικὸς, δὲν ἀρκεῖ μὴ λογικὴ ἐρμηνεία τῶν γεγονότων. Χρειαζοῦνται νᾶγαπήσεις γιὰ νὰ καταλάβεις. Χρειαζοῦνται νὰ σκύψεις πάνω ἀπὸ τὴν κατάντια του γιὰ νὰ καταλάβεις πὼς καὶ ἡ παράδοση του μαρτυρεῖ γιὰ ἓνα παλιὸ πολιτισμὸ (πρβλ. οἱ "Μαῦροι"). Δὲν ἀρκεῖ νὰ θεωρεῖς ἀπὸ μακριὰ τὸ ἐρείπιο, θαμπωμένος ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ του κάλλος. Χρειαζοῦνται νὰ τὸ σιμῶσεις καὶ νὰ σήσεις ταῦτι στὴν πέτρα: πίσω ἀπὸ τὸ μάρμαρο, θάφουγκραστεῖς τὸν χτύπο μᾶς καρδιάς καὶ τὸν μηχανισμό ἑνὸς μυαλοῦ ποὺ στοχάζεται. (πρβλ. "Ἡ Ζηνοβία, βασίλισσα τῆς Παλμύρας"). Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἀνακαλύψει ἓνας καλλιτέχνης—ἱστορικὸς ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀνθρωπιστής. Καὶ εἶναι ἓνας ἀνθρωπιστὴς ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἐπιστημονικὴ ὁδὸ καὶ ποὺ αἰτιολογεῖ τὸν ἀνθρωπισμὸ του ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα.

✱

Ἐπρεπε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ βιβλίον ὡς βιβλίον καὶ ὄχι γιὰ τὸν συγγραφέα, θὰ παρατηρήσουν μερικοί. Ἀλλὰ μᾶς φαίνεται ὅτι ἡ ἀτομικότης τοῦ συγγραφέα εἶναι τὸ σπουδαιότερον σημεῖον ἑνὸς βιβλίου ἱστορικοῦ. Καὶ ἡ Ἀνατολὴ καὶ Ἰσλάμ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία ὅπου ὁ ἱστορικὸς ἀρκεῖται στὸ νὰ ἱστορεῖ· ἀναλαμβάνει καὶ τὸ δύσκολον ἔργον νὰ ἐρμηνεύσει καὶ νὰ δεῖξει ὡς ἐπιστήμονας καὶ ὡς συγχρονισμένους ἀνθρωπιστῆς. Γιὰ τὸν λόγον αὐτό, θὰ μείνει ἓνας πολῦτιμος σύντροφος ὁποιοῦδηποτε ζεῖ καὶ σκέπτεται μέσα στὴν Ἀνατολή. Καὶ τὰ διεθνή προβλήματα ποὺ ἀνακινεῖ τὸ κάθουν ἓνα ἀπὸ τὰ λίγα βιβλία ποὺ ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ σκέψις ἔχει νὰ ἐπιδειξοῖ σιὸν ἕξω κόσμον.

Θ. Ξ.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

Μὲ λύπη μας, γιὰ τὴν ἔλλειψη χώρου, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ἀναγγείλουμε μονάχα μερικὰς νέες ἐκδόσεις ἂν καὶ γιὰ τὴν κάθε μὴ εἶχαμε ἓνα κριτικὸ σημεῖωμα. Στὰ ἐρχόμενα φυλλάδια θὰ γράψουμε:

ΑΛΚΗ ΘΥΓΛΟΥ: Κριτικὲς μελέτες. Ἀθήνα 1925.

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ: Κίτρινες φλόγες. "Γράμματα" Ἀλεξάνδρεια 1925.

ΛΙΑΗΣ ΠΡΙΟΝΙΣΤΗ: Κάτω ἀπὸ μὴ Προσταγὴ "Γράμματά" 1925

ΛΕΩΝΙΔΑ ΡΑΖΕΛΟΥ: Ἀχιλλεύς. Ἀθήνα 1925.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Τρελὸς μὲ τοὺς Κόκκινους Κρίνους. Α. Κασσιγόνης. Ἀλεξάνδρεια 1926.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: Ἐξάστιχα. Ἀθήνα 1925.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: Ἡ Νέα μας Ποίηση. Λογοτεχνικὲς μελέτες. Ἀθήνα 1925.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

ΝΕΑ ΦΩΝΗ: Ἐβδομαδιαῖον 15, Rue des Prés, 15. Fontenay-aux-Roses (Seine) près Paris.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ: Α. Κασσιγόνης. Ὀκτώβριος—Νοέμβριος 1925. 18, Λεωφόρος Ραμλίου, 18 (α' πάτωμα).

ΥΓΕΙΑ: Ἐπιστημονικὸν περιοδικόν. Ἀθήνα.

ΕΡΓΑΣΙΑ: Παιδαγωγικὸν περιοδικόν. Ἀθήνα.

MAALESH: Εὐθυμογραφικόν, ἑβδομαδιαῖον. Ἀλεξάνδρεια.

Τὸ τύπωμα τέλειωσε στίς 27 Ἰανουαρίου 1926.

Μια κοινωνία δείχνει τὸν βαθμὸ τοῦ Πολιτισμοῦ της ἀπὸ τὴν ὑποστήριξη ποὺ προσφέρει στὶς Καλὰς Τέχνες καὶ στὸν Ἀθλητισμὸ.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια δὲν ἔμεινε καὶ δὲν θὰ μείνει πίσω σαυτό.

Ἀγοράζοντες εἰσιτήρια γιὰ τὸν Χορὸ τῆς **ΕΛΛ. ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ** ποὺ θὰ δοθεῖ στὸ **Claridge's** τὸν Φεβρουάριο, ὑποστηρίξτε μιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ ἀναδειχθοῦν τὰ Γράμματα, καὶ γενικὰ τὸ Πνεῦμα, στὸν τόπο μας.

TOUT CE QUI CONCERNE LA
REDACTION

DOIT ÊTRE ADRESSÉ
à ARGO :

Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ ΤΗ
ΣΥΝΤΑΞΗ

ΤΗΣ ΑΡΓΩΣ ΠΡΕΣΒΕΥΕΤΑΙ ΣΤΕΛΝΕΤΑΙ
ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :

UNION HÉLLENIQUE DES JEUNES

RUE STAMBOUL 13

ALEXANDRIE

EGYPTE

Ἡ ΑΡΓΩ τῆς α' περιόδου πωλεῖται ἄδεια Γ.Δ. 20 καὶ δεμένη Γ.Δ. 30 τῆς δευτέρας, ἄδεια Γ.Δ. 30 καὶ δεμένη Γ.Δ. 40 τῆς τρίτης, ἄδεια Δ.Δ. 25 καὶ δεμένη Γ.Δ. 35.

Ἡ ΑΡΓΩ ἔχει ἀναθέσει τὴ γενικὴ τῆς ἀντιπροσωπεῖα γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα στὸν κ. Κωνστ. Φτιαγᾶ. Τὴν φροντίδα τῆς ἀποστολῆς τῶν φυλλαδίων τῆς στήν Ἀθήνα ἔχει ἀναλάβει τὸ πρακτορεῖο τῶν «Γραμμάτων». Στὸ Πόρτ Σαῖτ ἀντιπρόσωπός της εἶναι ὁ κ. Μαντάλης.

Ἡ ΑΡΓΩ ἀρχίζει τὴ τρίτη περίοδο μὲ τὸ φυλλάδι. αὐτὸ θὰ βγεῖ σὲ 4 φυλλάδια μὲ συνδρομὴ Γ.Δ. 25.

Ἡ ΑΡΓΩ γιὰ ὅ,τι δημοσιεύει ἐνυπόγραφο δὲν εὐθύνεται. Μόνο γιὰ ὅσα εἶνε ἀνυπόγραφο εὐθύνεται τὸ Δ. Συμβούλιο τῆς Ἑνώσεως τῶν Νέων Ἀλεξανδρείας.

ARGO est une publication trimestrielle de littérature et de critique.

ΠΡΟΣΕΧΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ :

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΙ :

Ρ. ΑΓΑΛΙΑΝΟΥ
Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΓΑΛΗΝΟΥ
Χ. ΚΑΠΝΟΥΚΑΓΙΑ
ΑΔ. ΣΚΟΥΦΗ
Μ. ΠΕΤΡΙΔΗ
Μ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΝΑ. ΧΑΤΖΗΑΙΑ
ΑΠ. ΛΕΟΝΤΗ
Μ. ΠΕΤΡΙΔΗ
Μ. ΒΑΣΣΑ
Α ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ
Η. ΓΚΑΝΟΥΛΗ

Γ. Δ.	7. —
ΔΡΧΜ.	16 —
ΣΕΛΛ.	1.50
FRCS	6. —